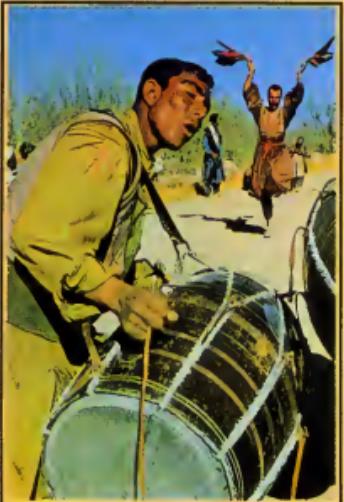

پېښتو مٿاونه

مهتمم: محمد دین ڙواک

پېپېشۇ مەتلۇۋە

مەتىم: محمد دىن ۋواك

الازهر خپرندويه مؤسسه

د کتاب پېژنده

پېښتو متلونه

PAZHTO PROVERBS

موقتمم: محمد دین ژوال

چاپ شمیر: زر توکه

چاپنیتیه: منی ۱۳۸۲

کمپوزر: سید سلیمان هاشمی

خپرونکی: الاژهه خپرندویه مؤسسه

پنه: قصه خوانی یوست بکس ۴۶۲ یېښور

تیلفون: 091-2564414

alazharco@homtilal.com

د چاپ تول حقوق خوندي دي!

Pashto Proverbs

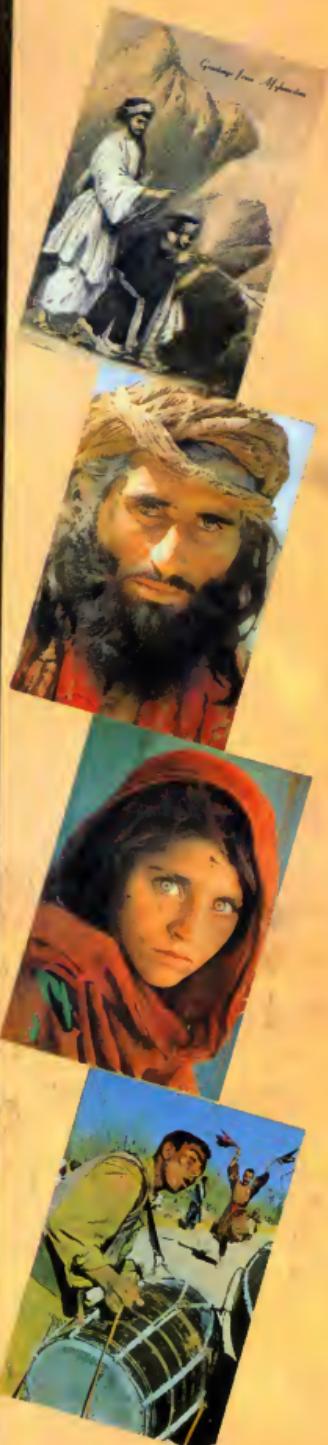

الازھر خپرندويه مؤسسه

پته: دھکی نعلبندی، قصہ خوانی، پیپنور - پاکستان

E-mail: alazharco@hotmail.com

Tele: +92-91-2564414

پښتو متلونه

پښتو متلونه د پښتو د شفاهي ادب یو د غوره برخه گنيل کيږي.
د امتلونه له ډيرو پخوا جخه موجود او زمور د نیکونو غوره،
قيمتی، تللى او پخني ويناوي دی، چې د نکلونو په شان خوله په خوله
تردي وخته رارسيدلې دی.

د پښتو متلونه دو یلو تاریخ هم د لنډيو په شان، معلوم نه دی او نه
يې ويونکي معلوم دی.

بلکې په هر زمانه کې ويبل کيږي او هر خوک يې وايې.
متلونه د ټولو پښتنو د خولي مرغاري دی، چې خوري وري د خلکو
يې ڏهنو کې پرتي دی. د متلونو عبارت خوندور، لنډ او پولوي مقصد په
کي څای شوي دی. پښتو متلونه که څه هم زيات په نشر کي شامل پېږي
مگر ډير يې وزن او قافيه هم لري.

له متلونو خخه د هر قوم د پوهې، تجربې او فکرې لورتيا اندازه
معلومېږي، ولې چې متلونه هغه پخې خبرې دی، چې له ډيرو تجربو
خخه وروسته په لاس رائخی او د ژوندانه لارښوونکي گنيل کيږي.
متلونه په وينا کې خوروالي او قوت پيدا کوي او عبارت پري
بنایسته کيږي. دا وجهه د د چې شاعران او ليکوالان يې په څيلو ويناو کې
راوړي او دا د بدیع په فن کې یو صنعت گنيل شوي دی.

د متلونو پیژندنه دوی خواوی لری: یود دا چې د ویلو اصلی ئای
 ایم ییبیه بی شیخ ته معلومه شی او بله دا چې داستعمال ئای بی
 میتیل بیل بیل دا متری معنی بی حقيقی او دوهمه بی کتابی او مجازی
 هم. میثلاً: هدی متل (مات لاس غاری ته لوپری) حقيقی معنی هم
 موجوده ده، ولې چې د چالاس خور او مات شی، نوربنتیا بی غاری ته
 اچوی او مجازاً په داسی ئای کې ویل کیبری، چې یو عاجزاً او بی وزلي
 سری د خپل ئان غم، په کوم مالدار یا یو مشرباندی اچول غواپی.
 پښتنه متلونو ته ډیر اهمیت ورکوی. هر متل ورته د کانې کربنه
 بشکاری او هغه یو پوخ او غت دلیل بولی. پښتو متلونه د پښتنو
 د اجتماعی ژوندون پوره نمایندگی کوی.

د پښتو متلونه ډیر او په زیات اندازه دی او لکه د لنديو په هره
 خواکی په بیل بیل ډول د خلکو په سینو کې پراته دی.
 د پښتو متلونه ډیر پخوانی او لرغونی معلومه بی، ئکه چې د
 متل جو یده او شهرت ډیر زمانه غواپی او ډیر زر د متل حیثیت نه شی
 موندلای.

د غه شان بنايی چې د متلونو په عبارتونو کې هم ډیر توپیر نه وی
 راغلی، ئکه چې د متلونو عبارت او لفظ دیور روایتی متن په توګه په
 خپل اصلی رنگ ساتل کیبری او د زمانو بدلونه په کې زیات تغییر نه
 پیدا کوي.

د پښتو هر متل لکه د لندي یو ئانله خپلواکی مضمون یا په بله
 ژبه د یو پیښې او واقعی لنديز دی. د پښتو یو خو متلونه دا دی:

چې بد گرzi، بد به پرzi
 له پروت زمری نه، گرخنده گیدر بنه دی
 ژرنده که دپلار دد، هم په وار ده
 که غرلوی دی، په سری لار دد
 دلپ غوی آخر خاوند قصاب دی
 د بهر له گتندوی نه دکور و تندوی بنه دی

د پښتو متلونه ترا او سه پوری ټول نه دی راغوند شوی او لکه
 د پښتو ادب دنورو مرغلو په شان، د پښتونخوا په غرونو او درو کې لا
 هما غسپی لکه لا لونه پت پراته دی.

پښتو ټولنې له پخوا خخه د پښتو متلونو د راغوندولو په کار
 لاس پوری کړي دی. د پښتو متلونو لومړی مجموعه په (۱۳۱۸) کال
 کې خپرده شود. په دو هم ئحل یوہ بله مجموعه په (۱۳۲۷) کال کې د چاپ
 میدان ته راوو تله چې بنا غلی محمد ګل نوری ټوله کړي ود، مګر په دغه
 سجموعه کې له ادبی چوکاټ نه و تلی نا سپیڅلی متلونه هم راغلی وو او
 ئینې لفظی کمزوری په کې هم ډیرې وي، نو د پښتو ټولنې د ادبیاتو
 څانګې د دغه متلونو پوره سمون او سپیڅلتیا ته ملا و ترله، نوی
 متلونو یې هم را ټول کړل او په نوی شکل یې د چاپ د پاره تیار کړل.
 د دی مجموعې د متلونو شمیر (۲۷۹) ته رسیبری.

ددې متلونو په ترتیب او چاپولو بنا غلی حفیظ الله خان او
 بنا غلی ژواک پوره زیار و بستلی دی، چې زه د دواړو زیار او زحمت د قدر
 په ستر ګه ګورم او د چان او د دوی د پاره له خدای خخه د پښتو ژبې د زیات
 خدمت توفیق غواړم.

(الف)

* ابا کور نشته، له ادی دار نشته.
 ابا گوره، خورجین بی گوره.
 ابا او بو یوور، ویل بی ابا خه کوی، غاری غرونہ بی یووره.
 ابی زرد شود، له شوقه و نه لویده.
 * اتن و هه شیر داده، نن بیا چرگ شیر و اده. (۱)
 اتنه وزان شی، چی امرالدین دی ناری کوی. (۲)
 * اختر پیت میرد نه دی.
 اختر تیر شو، متایی بی هیره نه شود.
 اختر دیود سیری نه دی.
 آخر عمر دخواری دی.
 اخنی چی رو پی شیندی، دکلی تولی پیغلي به بی خدمت کوی.
 اخنی چی جیب تر لی وی، په خوابنی او خوبنینی بی قدر
 خورلی وی.
 اخور بی جوز کر، ویل بی اس به خدای را کری.
 * ادب له بی ادبه زده کیزی.

(۱) - شیروا یوه له جهه ده، چی د بنوروا په عوض ویل کیزی.

(۲) - دامتل دکندهار په خوا کی شهرت لری.

ادب له زخمه اخیستل کیبری.

آدم خان ذی په خیاز گوروان در غلی دی.

ادی چی زورور دد، دبابا د زور دد.

ادی مه یی پوکه، چی سر بیری.

* ارزان بی علته نه وی، گران بی حکمه.

ارمان به کری هلکه، بیا به نه مومی ادکه.

امان چی وزوستی عقل لومیری وای.

اره ارد، یوم پر غاره. (۱)

* ارست رگی نه لری.

اره په ارده خلاصیری.

* ازاری ته په ازارولو گناد نشته.

ازمویلی شوک نه ازمویی.

ازمایلی بیا مه ازما یه.

ازمویست اول په کال او تلین و، او س دم په دم دی.

* اسان یی نالول، چون گنسو هم پنبی پورته کری.

اسمان لری، مئکه سخته.

اسمان چی گزیری، هومرد نه اور بیری.

اسمان به و لار وی، لات به مردار وی.

اسمان چی وریئی بنوروی، باران به و کری.

(۱) - دامتل دکندهار په سیمه کی ویل کیبری: اره ارد دلت د زراعت کروندي په معنی دی.

کونلە چې سترگې توروی، مېرە به وکړی.
اس مې در کړ، خو پړې سپرېږي به نه.
اس خپلې وربېشې خپله زیاتوی.
اس پردې، سپور پړې میرې.

اسی دې له بله، لبته دې له ئنگله، چې نن یې نه زغلوی، نولا کله.
اس لرد، په لاس لرد.

اس ششنۍ، خر رایې، غاتری نورې، بلا وايې. (١)
اس که تکنې دې، میدان لنډدې.

اس چې خدای خواروی، نو یې یابو کړي.

اس یې هغوطه ورکړ، چې د تانګ د ترلو یې نهؤ.
اس یې په خردبار کړ، خر یې پړې سردار کړ.

اس چې د خرو سرد تری، خر یې خزی زدہ کوی.

هسان یې په سو و گتني، میرونې یې به خولو گتني.
اسیواون چې تسبې اړوی، ژرنده ګړی خطا کوی.

اسیل په ګډله کې، کم اصل په ګزبره کې. (٢)
اسیل چې خوارشی، ته خاورې کېږي.

اسیل کوتیبور، کم اسل خپرور.

اسیل نه ورکېږي.

اسیل ته اشارت، کم اسل نه کوتک.

(١) - دا متل د کندهار، سیمې دې.

(٢) - دا متل د کندهار د سیمې دې.

اسیل ختانه لری، کم اسل و فانه لری.
 اسیله خان دی کچه کر، چی پرتوگ دی الچه کر.
 اشنه بنه دد که گوله، مه بی یود و ینی مه بله.
 *اغزی له اولی و رئی تیره وی.
 اغوند گله، خو، له پوره خخه زغله.
 *اکویو په بل پوری پکو.
 *الا بلا به ته کری، لور او زوی به پری مارد کری، دمولا جواب به خه
 کری.

الف که خه نه لری، بی هم لسبکر نه لری.
 الحمد هفه الحمد دد خو، خوله دملا عثمان غواپی. (۱)
 الو په شلتالونه پیوندیری.
 * امانت مئکه هم نه خیانتوی.
 امانت او بنس په نواله نه وی اموخته.
 اموخته خور، بلا خور.

اموخته خور، بنه دی که میراث خور؟ ویل بی: اموخته خور.
 امیر بی ورکوی، شیخ میر بی نه ورکوی.
 امیر چی ظلم کاروی، اور بل په تول دیاروی:
 * انا سپره، کتیوه بی باندی.
 انا مرد شود، تبه بی وشلیده.

(۱)- دامتل د کندهار خواته دا چول ویل کیپی: الم نشرح هفه الم نشرح دد
 خو، خوله دملا عثمان غواپی.

انبار دی وی، خروار دی وی.
 انسان، تابع د احسان دی.
 انسان تر کانه کلک، تر گل نازک.
 انسان بی وزره مرغه دی.
 * او بیاز یم، خوبی گودرده نه گلپیرم.
 او بواختنی، خگ ته لاس اچوی.
 او بیه په او بیو، شیدی په شیدو.
 او بیه په چانگ نه بیلیزی.
 او بیه په ساره ئخی، نه په جگوالی.
 او بیه پورته وهه، کبته بیه لار دد.
 او بیه چې ترسه تیرې شی، خه یود نیزه، خه دوې نیزې.
 او بیه په کمزوری ورخ ماتیری.
 او بیه د سر له خوا خپیری.
 او بیه که بربی دی، تر پله لربی دی.
 اور او او بیه نه سره یوئای کیبری.
 او زیشی خه په مئکه کې، خه په جوال کې.
 اور بیشی که د روپی سل منه شی، د خرد په کې یود لپه دد.
 اور ته خپل او پر دی یود دی.
 اور له خپلی لمنی لگیبری.
 او پر دی په او پر د منت دی پر خه.
 او پر د په موتی، غوری په گوته.

الف

اوړد خیشته پیشته کړی، منت پر تناړد کړی.
اوړد د میچنی، زوی د خچنی.
اوړد که تمام دی، پیمانه خویې پر څای دد.
اوړد یو ډوټی نه لری، تنور بې پر بام جور کړی دی.
اوړد بې یو ډوټی نشته، شل تر تنورو نه دی.
او سپنه په او سپنه ماتیری.
او سپنه چې خومرد تکیکېږي، هغومرد پخیږي.
او س دې اوښی کړې، چې د ماشو پروړ دې پرې و خور. (۱۱)
* اوښان نه ژاری، بارونه ژاری.
اوښ په خپلومتیازو کې گود ډېږي.
اوښ په سرباری نه درنېږي.
اوښ په غلبیل نه درنېږي.
اوښ ټپولې لاندې نه شې پتیدلای.
اوښ په بیدنه و هل کېږي.
اوښ له باردو لوید، له پېړدو نه لوید.
اوښ چې بې په نته کړ، نو بې اوړ ته کړ.
اوښ دې او سار کړ، نو دې په لار کړ.
اوښ ته بې ویل: الغښدی وکه، ددویل: په کومو لاسو.
اوښ ته بې ویل: لورښه دی که خیلور؟ ددویل:
د درو و اړو دې بیخ و وختی.

الف

اوین ته بی ویل: لویی و که، دد چرو نگان له بیخه و کنبل.

اوین ته بی ویل غایردی کردد، ددویل کم خای می سم دی.

اوین چی ولار، مهار بی زد خه کوم.

اوین که غتی دی هم دشیدو تمه تری مه کرده.

اوین که هر خونه لوی دی، الوتی نه شی.

بنیه! هر خه دی بی هوبنیه.

او گرده تلوار نه سریری.

او گرده چی سریری، بلا پری لگیری.

او گرده خنی توی شود، ویل بی په نصیب می نه و د.

او گرده مودرته ساتلی و د، خوپاته نشود.

اول اتام، پسی کلام.

اول خان، پسی جهان.

اول حق د گاوندی دی.

اول زده کرده، بیا کوزده کرده.

اول سلام، بیا کلام.

اول می انه په سیالی و د، او س سپیتانه په سیالی ده.

اول می نه خوری هزار سلاخی (۱۱) او س دخوار پلاو محتاج بم.

اول همیانی گوره، بیا نوشی رانیسه.

* ایلچی ته نه بند شته، نه زندان.

ایه ا پور غواری، بیه ا نور غواری.

(ب)

* بابا ویل ، ادی به منل.

بابا چی غلاکوله ، اول به یی له ملاکوله.

بابا حلالوه پوخی (۱۱) یی مه حلاله.

بابا دی خدای و بختی ، منگر د سهار په لمانخه کی سست ؤ.

بابا که لمونخ نه کاود ، کفر یی هم نه وايه.

بابا که کار کم کاود ، بیا یی محکم وايه.

بابا گیلی کوی ، ادی پیری کوی.

بابا لری می واده کرده ، چی ستا کندولی وارد گتوری کرم.

باچهان چی داو کری پیروی خوری وس یی رسیبری.

باچهانی باچهانو لرد بسایی ، لویی خدای لرد.

بادچه پاسنی شی ، دباران دستی شرنگی شی.

باران په تیرا ، وشو ، خرد یی دلپد موری یوورد.

باران وشو چاکونه پت شول.

بارونه یی تیل ، او بنانو ژرل.

بار یی په شانو شو ، ورای یو لرگی یی بل پر کنیینبود.

بازار ته خه وری ، ویل : طالع.

باز چي خپله ئاله پرپردي، ئاي يي دپاچا منگول شى.
 باز چي هر خومره خوارشى، چونگىنىي نه خورى.
 باغ چي لابن شى، باغوان يي خوارشى.
 باغ د باغوان دى، ژرنده د ژرنده گرى.
 باغ كه باغوان لرى، چغال (۱) هم خدای لرى.
 * بى كوتى چي خوارشى، نرى وريجى خورى. (۲)
 بخت په تېنپددى، نه په مندە.
 بخت چي د زور مل شى، هر كار يي جلبل شى.
 بخت چي كوتەشى، باچهان تېگرى خورى.
 بخت په كوتى دى يا په كوشى.
 بخىشىن په لك، حساب په كك.
 * بد بانجىن اپت نه لرى.
 بد بىتى بلا هم نه وهى.
 بد بە دى په زرە لرم، سلام بە دى په خولە لرم.
 بد بە يم، نه لە ورور سرە.
 بد په بلا اختە بىنە دى.
 بد تربور په بددور چىپه كارپىدى.
 بد زوى، نه زوى.
 بد عادت، چي زور ورشى، عقل مروشى.

(۱)- چغال تە سورلىدى هم وابى.

(۲)- دا مثل دنگرەارد خوادى بىتى كوت د يو ئاي نوم دى.

بد مه راسره کوه، بنده دی نه غواړم.

بد مه کوه، بد به نه وینې.

بده ماينه پريښوله کېږي، بد کښت نه پريښوله کېږي.

بده ماينه، تنګه موچنې ده.

بده ماينه کړه لښته ده، ماته به شی سمه به نه شی.

بده ورع کله کله وی.

بدیاران په بده ورع په کارېږي.

بدی پر بدی واوبنت، بدی تنه تری لاندی واوبنت.

بدی چې نه کېږي بدې چارې، بدی به چا واژه پر لازې.

* بدای یې له خوراډ ګټۍ، خوار یې له بدایه.

* برینډله لارې اوږي، اووږي نه اوږي.

برج دې تر آسمانه، سپې دې له لوړي مری.

برج مې جوراوه رانه کادانه شوه.

برخې تولې ازلى دی، نه په زور نه په زاري دی.

برخې ويشه، مېړونه ګوره.

برمته، د بدې بانه ده.

برد یې وهه کوزه یې لاردد.

بریت بنه بریت دی، خو په خوشی شوندہ ولاړ دی.

بر یې شته، برکت یې نشته.

* بزه په خپل بنکر نه درنېږي.

بزه چې پر بام خیزې، لیوډ نه هم بنکنڅل کوي.

* بلا بیده بنه وی، نه وی بنه.

بلا د چی په مخ و نه و هی، پر خت نه و هله کیبری.

بلا په مخ و هله کیبری، نه په شا.

بلا له هغه پاخی، چی بی گرنگ تر پزی خاخی.

بلا له خپلی لمنی پورته کیبری.

بلا و د، برکت بی نه و.

بلا و د که بلاگی، ابا بی مر که په چورکی.

بل ته گوته نیول کیبری او ئخان ته نه.

بلخه بی تمیزد، لالی راغی بی کمیسه.

بللی، خور ولی.

بلمنگی خواهد دی، له پردیو خه مانیه دی.

* بنیادم یونور، جامه بی دود نوره.

بن به دی تندی و هی، یوریه دی لینگی و هی.

بنده اریان، خدای مهریان.

بنده راشه دخای خپل شه، لکه پر ئخان هسی په بل شه.

بنده چی داد کری، نوبیا بی یاد کری، الله چی داد کی

نوبیا بی بنیاد کی.

بنده لزی نسبلولی، مرگی لاری و رته نیولی.

بنده و ترل بارونه، مولا و کرده خپل کارونه.

بنیادم بی وزرد مرغه دی.

بوج له اختره خلاس دی.

بوری هم ژاپی، وراری هم ژاپی.
 * بیاله که تر رود لاندی؛ او بیه خی پکتبی بهاندی.
 بی چرگه به هم سباشی.
 بی چوچی او سپی، بی کوره مه او سپی.
 بی چوله مه گلپرده.
 بی پری په نیت چلپری.
 بی زحمتہ راحت نشته.
 بی زارد دی د خیره، خو سپی دی در گرزوه.
 بی سته خوک جنت ته نه خی.
 بی بنه خی سپی بنه دی، نه په کور کی همیش جنگ.
 بی عقل دونه په بل نه کوی، لکه په خان.
 بی عقل جمال خوبی، عاقل کمال.
 بی عقل زوم د خوابی په با تهو ختا وزی.
 بی گودرہ مه گلپرده.
 بی کاری لنگی پری، خواری تری زپری.
 بی کاری دبد بختی زانگوده.
 بی کسہ بدی نه شی پالای.
 بی گودرہ چی گلپری، خود به یپی سین وری.
 بی ما دی شل نه کرده.
 بی مزده کار می نه زده، چی مزد را کی کار می بنه زده.
 بی میوی ونه خوک په چبره نه ولی.
 بی وخته میلمه یپی له خپله بخته خوری.

(پ)

* پاپو گرد مار لہ لاسہ مری.

پاک او سہ، بی باک او سہ.

* پتھو م، پتھے بھ ئم.

پر اخوند بنوروا هم دیرہ دد.

پر او بیں سپور، سپیں و خور.

پر پچھے و خوت، کشمیر بی ولید.

پر پوست، یکہ نہ و هله کیبری.

پر خرد یوہ لپہ اور شپ بی دیری دی.

پر خرد سپور، خر ئنی و رک.

پر خورہ مئکہ هرو انبہ شین کیبری.

پر دی خر، شل منہ و پری.

پر دی غم ترو اوری سور دی.

پر دی خر، پہ شاز و رور دی.

پر دی زوی، نہ زوی.

پر دی سپی، پہ دوڑی خپل.

پر دی جنگ، نیم اختر دی.

پر دی کت، تر نیمو شپو وی.

پر دی غوبنہ پہ ئان پوری نہ نبلی.

پردى موچنه پر پنه معلومىبرى.

پردى مال نه خپلپرى.

پردى مورمه كېرى سودمنه، چى سل بنه ورسره و كېرى، دا
بەتل وى گىله منه.

پردى دودى تر ز منه تىزپى لاندى ده.

پردى ورگە، نىمە خوادد.

پردى خواړه يا پوردى يا پىغۇر.

پردو، تروو تە اوگە مەپخوہ.

پردا انده، شپە او ورخ يوددد.

پرسرمى دې زدوكى وي، تر مخ مى دې زلمى وي.

پرېنى تلوار، پرېلىو تامىل.

پر كورنگ نىم من دانە چىرى دد.

پر لىخە خىتىھ يې ملا تېلىپى ده.

پر لوره و خىزە خار و كەد، خوچى نور كېرى هغە چار و كەد.

پر ملايى لمبۈل دى، پە خدای يې بخېلى دى.

پر هغە دې خدای مىلەمە كە، چى مىلەمە يې نە وي لىدىلى.

پر يود سىرى چى دودەشى، رىنا ورخ پرى تورە شپەشى.

* پېرىمى كەد، مىرىمى كەد.

پېرىم و راشەلرى. (۱۱)

* پز پرېكەپى كە شرم درلوداي، دچىرى نوم بە يې نە اخىست.

* پسربلی دی خان اگاه کره ، خان ته زیره غوا پیدا کره .
پس له واده خوک سندري نه واي .

* پينتون سل کاله پس وار واخیست ، ويل یې چې او س مې
هم تلوار وکره .
پبن مور شو ، چې پاته یې کور شو .

پښه مې دې پاس وی ، که په خره وی ، که په اس وی .
پښی هلته ئی ، چې زرده ئی .
پښې لوشې بې دی ، نه تنگی موجنې .

* پک په پمن پوري خاندی .
پک نه په سرتار لری ، نه په چا کار لری .
پکه دادې لا بله سپکه .

پکې سر په خیال کې ، چې میره یې شاباز خان دی .

* پگرې چې له سرده ولويږي ، په اوږدو تکيې شې .

* پلار یې کره ، خوپه لار یې کره .
پلار یې گتمې ، زوی یې ختمې .
پلار یې په اته ، زوی یې په شپيته .
پلار گنلي ، زوی ته هیخ دی .

* پنډ یې مه گوره ، ايمان یې گوره .
پنځه گوتي سرده برابري نه دی .
پنځه گوتي په خوله مه منډه .

پنځه چرگانې په یو کور کې بې دی ، نه یو نسواري .

* پور په غاپه، میپه مرداره.
 پور چي ترسل تیر شو، وچه یې مه خوره.
 پور چي ڏير کوي، لور لري.
 پور چي ٿنلنی شی، خوردنی شی (خندنی شی).
 پور چي ٿنلنی شی، جنگنی شی.
 پور په نه دولت حساب دی.
 پور په ورکه ڇلاسیپری.
 پور ته گورم پان دی، کښته گورم پر انگ دی:
 پور دې پور، منت دې نور.
 پور که د پلا رشی، خواپه پری حرام شی.
 پور پوری به له نیستمن نه خه یوسی.
 پور ورکری، غلیم و ڙلی.
 پوره ورک دې کرہ، دوه کوره.
 پوستین یو تودوی، بل نه ځایوی.
 * په اوپری یې گته، په ژمی یې څته.
 په باد راغله، په باد ولاړه.
 په یارانه کې تل بنگرپه ماتیپری.
 په باغ کې الو، په کلی کې بلرغو. (۱۱)
 په باران پسپی پتپی گرزوی، په خیرات پسپی شکرپی.
 په بد نیت کلی نه ڙنگپری.

په بذزوی بنه پلار یادیزی.
 په بدلو خوک نه لویزی.
 په بدل وطن کی د بنو کنست کوه تیریزه.
 په پته خوله شه نه کیزی.
 په پردی کور سل میلمانه هیخ دی.
 په پردی مال عوانی نه کیزی.
 په پردی مُلک خانی نه کیزی.
 په پوشننه سری مکی ته ئی.
 په تیاره کی خپل سیوری هم نه بسکاریزی.
 په تیاره پسی رنیا ده.
 په مرگ یی ونیسه، چی په تبه راضی شی.
 په تیر پسی ترتاب نشته.
 په تشن گومان، بد بخت و خور خپل ایمان.
 په تشن لاس چې اخلاص کړی، خوک به خلاس کړی.
 په تول بایر، یو لور.
 په جنگ کی مړی کیزی.
 په جنگ کی یو گام دسلو کلو لار ده.
 په خنگله کی یې وزبروه، په بازار کی یې لوی کړه.
 په مئکه کی چې کاندیال وی، د بادار یې تشن جوال وی.
 په خاځکي خاځکي ډنله جوریزی.
 په چا چې د خدای نظر شی، تورې خاوری ورته زرشی.

په چغل کې اویه نه درېری.

په غلبیل کې اویه نه راول کېری.

په خپلو خپل، په پردیو پردي.

په خپله خرنه لرې، د بل په اس پوري خاندي.

په خپله ھودی مور، په کلی نازولی.

په خپل کور میری هم زورور دی.

په خواری خوک بدنه ايسى، په بې کارى بد ايسى.

په خوراک يې نه يم، په خرب يې يم.

په خوله «لا الله»، په زړه غلا.

په خوله خور، په زړه کور.

په خوله دې شين پسرلى، په زړه دې کړنګ ڦمي.

په خوله صاف، په زړه خلاف.

په خولې تنګ، په ګيده لوی.

په درنو دروند، په سپکو سپک.

په دستر خوان هر مچ زمرى دی.

په دوده بېر يو پښي مه برده.

په دنيا باور مه کود، گاهې لور دی، گاهې خور.

په ډیرو ګښې يې خوره، په ډیرو کې يې ويشه.

په ډیرو ليونې خوښ دی.

په رنګ بنايسته، په عمل خوار خسته.

په ړندو کې چپک اغادى.

په ړندو کې یوسترگې پاچا دی.
 په زړه هوبیمار، په خوله بې کار.
 په ژرنده کې دې شپه شه، د زوم کره دې مه شه.
 په سپین سر، مزل په سر.
 په سپی د خاوند زرد بدپیری.
 په ستپې مه شی، د چاڅه شی، زرد پرې بنه شی.
 په ستړگو ګوري، په زوی لوري.
 په سیرو کې توپیر دی، خوک لال دی، خوک کورت کانې.
 په سیرو سینه چې کېږي، په جنګ کله موندل کېږي.
 په سلوو هلی بنه دی، نه په یود پې.
 په شرم هغه شرمیږي، چې په شرم پوهیږي.
 په شوتلو کې چې وابنه کوی په دې کې یې هم چل دی.
 په شلومبو که چاغیدلې، غړکه به چاغه واي.
 په شیدو سوی، مستې پوکې.
 په شمله دې شوم غلطه، کور ته چې دې راغلی، یود اوښه بله کته.
 په بنا دی دې بنا دنه شوم، په غم دې توره تلبه وسوم.
 په بنه پر دی خپلیږي.
 په بنه ورځ هم بده ورځ نه هیږیږي.
 په بنه کې ورور، په بده کې پیغور.
 په صورت کې نری دی، په کار ګرندي دی.
 په ظاهر دوست، په باطن وروست.

په عمر کشر، په عقل مشر.
 په غرمو یې وگته، په سیورې یې و خوره.
 په غرہ کې اور بلیوی، سورناچی ورته نخیوی.
 په غم کې نارې وې، په بشادی کې نغاری.
 په غوجل کې چې یوه و میژی (۱) رنگ د تولو بد کړی.
 په کام پسې ناکام دی.
 په کلی د عودده، په ډم ناره.
 په کور کې یو تک دارو نلری، پر ئاخان یې نوم غمبرا د اینې ۵۵.
 په کور کې نه کوک نه پیاز، اردوی د واز ګو.
 په کولمو کې خواړه کوچ، خبرې د غورمچ. (۲)
 په ګازرې نه یم، په خرب یې یم.
 په ګته نه پوهیوی، خوراک ته یې کړیوی.
 په ګرزو د نه مری، په کښیناسو مری.
 په ګورم کې یې غوانه در لوده، د ګوروان سر یې مات کړ.
 په ګوره ویلو، خوله نه خوریوی.
 په ګوشته کې هم څوانان شته.
 په ګیله مې شوتل دی، په ملامې توره سپر دی.
 په لاس کار، په زړه یار.
 په لاس کې یې شرشم زرغونیوی.

(۱) - میژل - متیازی کول.

(۲) - غورمچ - د مچانو شور ماشور.

په لیمچی کی چوں پنهان لتهوی.
 په دم دی و آنہ پور دی انه چی کبلی.
 په مئکه هیووی ته لری، په اسمان ستوري.
 په مرگ یې و نیسه، چی په تبه به راضی شی.
 په مرو ایرو کی، چکی مه وه.
 په مسجد کی لمونچ او کتاب، په چوک کی چلم او ریاب.
 په ملنگ، خه کلنگ.
 په نا ازمولی پی اشنا، باور نه شی کیدای.
 په نابلد سپی هر سری غوندی واروی.
 په ناسته غومبر نه کیبری.
 په نهو میاشتو کی نه پخیزی، په نهو ورخو کی پخیزی.
 په وھلو خوک نه سمیری.
 په هرشی کی بنه او بد شته.
 په هر غار کی گوئی مه مند.
 په هغه واله کی چی اویه تللي وی، بیا رائی.
 په هنلوقستان یې گتمی، په چوره گلی یې بایلی.
 په نوہ هلیو کی دوہ سپی په جنگ اچوی.
 په بارانه کی بنگری ماتیری.
 په یوہ باندی چی دوہ شی، رنما ورخ پری توره شپه شی.
 په یوہ پرستن کی دود لوح نه پتیری.
 په بوہ تیکی کی دوہ توری نه خایزی.

په یوه چیزه دوه مخه خوری پری.

په یوه زین کی دوه تننه نه خایپری.

په یوه خنگله کی ددو زمریانو شپی نه سبا کیپری.

په یوه کتاب خوک نه مُلا کیپری.

په یوه گُل نه پسلی کیپری.

په یوه گیلید دود منته مه اخله.

په یوه لاس کی دوی هندوانه نه اخستلی کیپری.

په یوه می می مور شوی، په تول کلی سور شوی.

په یوه موزد کی دوی پسبنی نه خایپری.

په یوه دانه، په دوهم ورانه، په دریم ڈاگ ڈگنی. (۱۱)

* پیاز دی وی، په نیاز دی وی.

پیریانو ته، غزنی خه دی.

پیر که جس وی، د مرید بس وی.

پیر نه الوئی، مرید یی الوئی.

پیشو چی ایساردشی، ونی ته خیزی.

پیشو چی جنگ کوی، منگولی مخ ته نیسی.

پیغله که هر خو متیه کوردوی، تر کونلی خوندوره وی.

پیل که له تندي میرشی، یوزنگون اویه یی لا پهنس کی وی.

پیل چی زوندی وی، یولک وی، چی میرشی، دوه لکه شی.

پیل تلی، تلی پر پکی و دریدی.

(ت)

* تابهولی، ما به خورکی.

تاته یې لور پخوی، مور ته یې تنور پخوی.

تاته یې ابی پخوی، ماته یې تبی پخوی.

تا زیان چې هوسمی نیسمی، ده گو خولی توری وی.

* تر او بو دمخه گاولی. (۱)

تر تنارد یې موری لویه دد.

تر بور ته بې وروره مهشی، وروره ته بې زویه.

تر بور وژنه، خوش رمود یې مه.

تر بور چې خرشی، پې مه سپریبی.

تر بور که هر خومره خوارشی، دخرا گمان مه ور باندی کوه.

تر بور د تردمی موری دی.

تر بې عقل دوست، هو بیيار د بیمن بنه دی.

تر بې عقلې ناوې، هو بیياره کوندې بنه ده.

تر بیکاری، بیگاری بنه ده.

تر پردی زوی، خپله لور بنه دد.

تر پردی مصری توری، لور پر غاره بنه دی.

تر تیاري، برخه مه تیر پر په.

(۱) - گاوله یو خاص ډول د پنبو ډونی دی.

تر شه و لاره، په خرب نهيدلی بنه ده.

تر توري وهل، دودی ورکول گران کار دی.

تر خوچی ربستیارا خی، دروغ به کلی و ران کری وی.

تر خوچی یز مرنه کری، پوست بی مه خژوه.

تر خویین نس، را پیبن.

تر خورلی، لا امید بنه دی.

تر خه خوره، خو تر خه مه وايه.

تر دی بی تیر، هغه نور بی ستا گنلیر.

تر رمی بی، سپی چیر دی.

تر رنگ بی، خوند بنه دی.

تر زرین پوبنه پیاده، دغوایی سپور بنه دی.

تر سیری گتی، تود تاوان بنه دی.

تر سلودا او، یوه برمته بنه ده.

تر سلومون خورلی، یو چارک کرلی بنه دی.

تر کوره به درسره یم، نه تر گوره.

تر شیر بی، په بنوروا خوشاله دی.

تر مزد بی شکرانه چیره ده.

تر پروت زمری گرئند گیدر بنه دی.

تر مور و پلار خوری را خه که غوبنی خوری.

تر نکل بی و پوهیدی چیر دی.

تروژلی ورور، پری اینبی گومل بنه ده.

تر ورخ تیری اویه، بیرته نه زاگرئی.

تپور، نیمه مور.

تر پسپولاندی خمکه مه گوره، لری و اتن گوره.

تر و هلوی په ځغلولو ستپی کړی.

تریاکی، دوه په ایکی.

ترویش یې په چور خوشاله دی.

تریوی خُرما، دوی و خکپی بې دی.

تر پلی بنه دی، نه و تلی.

* تبری په خوب اویه و ینی.

* تشن لاس، نر بسخه کوی:

تشه لاسه ته می دېمن یې.

* تلتک د میلمانه، کوسی د کوربانه.

* تلخی د ځنکنندن ده، که دې شپه پر بل وطن ده.

تبناکو که ترخه دی، عملی ته خواره دی.

* توبه (۱۱) د میېرو خالی ده.

توبه باید دستی وی، هسپی نه چې په سستی وی.

تو تکی وايی بې ازاره ده، ویل د چمن چنجیان و پوښته.

تور په توره شپه اخله، چې زیر و ینی شین مه اخله. (۲۱)

تور د توری دی، ژیړ د نجونو.

(۱۱)- د کندهار په جنوبی سرحد کې، د یوې علاقې نوم دی.

(۲۱)- د امتل د بزگرو دی او مراد خنی غوا یا غویی دی.

تور لیمختی په صابون نه سپینیبری.

توری په اصل غوشه کوی.

توره سره بنه ده، خونه د ورور په وینو.

توریالی، تول ننگیالی.

توریالی لهشا نه واهه کیبری.

توری به للا و هی، مری به عبدالله و هی.

توری چی باتیبری، جگرگه پیسبنیری.

توری چرگی سپینی هگنی اچوی.

توری نور خوانان و هی، منصب سدو خوری.

توری سکان و هی، کبی پگروی هندوان و هی.

توزنه هیله د خدای له کرمه وتلی ده.

توکل نر دی، اندیسبننه بنسخه.

توكلی ناری بیرته خولی ته نه رائی.

* ته به یې خپل و بولې، دی به دې زوم و خیزی.

ته تر ما جار، زه تر تا جار.

ته خو حینگ داری وې، زه دې له خندا مړ کرم.

ته خود داگ وې، زه دې درسره د داگ کرم.

ته خود غوروی، زه دې له کمرو و غور زولم.

ته خو د غونلیو وې، زه دې هم د غونلیو کرم.

ته مې بزې و هه، زه به دې روژې و هم.

* تیاره بدان خوبنوي، ریانیکان.

تیبره تیبره ماتوی.

تیر په هیر.

تیبره په خپل خای درنده وی.

تیبره ئى دخوار په سر لگى.

تیغ په جوهر خوراک کوی.

تیبره چې پرته وی، هورى درنه وی.

(ت، ت)

* تال کې خنگىدە، په سر کنلەو و درىدە.

تېپوسمە خپلە پوسە، تاتە چا و يل چى د بل چرگۈزى نىسە.

تېڭىلە دواپو لا سو خېزى.

تېينىڭ عزم غرونە ماتوی.

(((* * * * *)))

(۲)

* جار تر ھغه زوی، چی تر ھر چاوی نیک خوی.

جار دی شم روپی، چی ھم سپر بی ھم گھی.

جامد چی دپورشی، په خان پوری دی اورشی.

اجمی خود پی بسی دی، چی په گیبدھ خنگه بی.

* جاھل ته دوھ خلھ سلام اچوھ.

جغ پر غاپه، او جغ غواپه.

* جفا مرگی بندہ ده، نہ بی اتفاقی؟

* جنگ په وسله، ننگ په غله.

جنگ په شید یاره بندہ دی، نہ په خاره.

* جنگ پر خاره بندہ دی، نہ پر شید یاره.

جنگ جنگی کوی، ننگ ننگی.

جنگ میرا او سپی ژر بسکارہ کوی.

جنگ چی نه کوی، ڈبرہ لویہ اخلى.

جنگ سور شو، میری تود شو.

* جو رو صورت چی وی، نیستی نه باندی ورئی.

* جولا شوی نه بی، بیا دی نیچھی پتھی کپڑی.

(خ)

- * خراغ چی په کور کي لگيرى، بىديا تەشە حاجت دى.
- * خبىتن په سپى حُكم و كېر، سپى پەلكى.
- خبىتن يو مزل كوي، سپى دوه.
- * خەمەخە پە ئاخان غەرە شوھ، چى پە دې او گەرە سىد شوھ.
- خنگە چى سوال، هفسى يې ئخواب.
- خنگە چى ژىننە، هفسى يې دۈرە.
- خنگە چى دې كوردى، هسى يې زى توردى.
- خنگە جومات، هسى، بروزى.
- خوچى و نەوېشل شى، خېرى بەنسى.
- خۆك ئاخان غواپى، خۆك جەھان.
- خۆك چى لاس درپورى بىند كېرى، مە يې غوشۇد.
- خۆك چى زەخت و نە گالى، راحت بەونە مومى.
- خۆك چى دې طلبگاروی، هەغە بە دې ياروی.
- خۆك چى باروپاى نەشى، او بە نە ورتە نىسى.
- خۆك چى لە قامەلرې اوسى، باد بە يې يوسى.
- خۆك چى پر مخ ئى، باید ترشا و گورى.
- خۆك چى خوبونە كوي، مىبىنە بە يې تىركى زېرۋو.
- خۆك چى غوا خەرخوي، لە پېرى بە يې تىرىرىدى.

خوک مه و هه په گوته، تا به نه ولی په لوتہ.
 خوک مه و هه په نوک، تا به نه و هه په سوک.
 خوک نه وايي چي زما دغره کي خوند بددی.
 خوک وايي، خه و خورم، خوک وايي په چا يي و خورم.
 خوکوچنى و نه زاپى، مورتى نهوركوى.
 خونه چي خرگى، هغونه يې بارگى.
 خويي و نه شاربى، كوچ نه كوى.
 خويي چي شاربى، كوچ كوى
 * خه مې په هغه پسرلى، چي نه مې غوا خرى، نه خوسى.
 خه توره تيردوده، خه اانا و روسته ووه.
 خه چي په دېگ کي وى، په خمختى کي راخىزى.
 خه چي په كتىوي کي وى، هغه په خمختى کي وى.
 خه چورد، خه پرېزد.
 خه دكوره، خه دپوره.
 خه په هغه چار، چي نه دې مور كرى وى نه پلار.
 خه نه وو، چي په مادې و نه كرە.
 خه راورد، خه بې يوسي.
 خه زه بدومن، خه دې بمنانو لا سونه را پسي و تېكول.
 خه غرپنا، خه ورپنا.
 خه ژرنىدې پخه ود، خه غنم لانىدە وو.
 خه لاس تر منع، خه غر تر منع.

شە مەرە، شە مارە.
 شە مورلەنگە، شە ترور.
 شە وھلى، شە پورى وھلى.
 *شى كوي، چى نى كوي.

(ئە)

*خائى پۇز غواپى، تورى نورى غواپى.
 خان تە بىنە وايى او بىنە نە كىرى.
 خان خانى، خپلە خوارى.
 خان دې و خورى نو كىرى، چى بە لېر و دېر لرى.
 خانە خانە، تر هەر چا گرانە.
 *خىلمى دىخوانى پە نىشە مستوى، دچانە اورى.
 *خىنگلە چى اور و اخلى، وچ او لاندە تۈل سوئى.
 *خوانان پەر غىرى، زۇد پەر لرى.
 خوانە بىنخە د زايرە خوا وھى.
 خوانان نە پەتىپىرى.
 خوانان د زۇد روپو آس دى.
 *خاي تە گورە، بىيانو بىنورە.
 خاي در تىنگ، او بىدەر خېرى.

(ج)

* حاجی په مکه کی لیوہ، چرسی په تکیه کی.

حال منصور وایه، چی سری په دارشو.

* حرام چی دچا په کور نتوتلی وی، حلال بی هم و رسه تللى وی.

* حساب په مثقال، بخشش په خروار.

حساب په کک، بخشش په لک.

حسد هسپ نیکی خوری، لکه بل اور چی لرگی خوری.

* حق آخر حقدار ته رسی.

حق خپل خای نیسی.

حق په تا، حق له تا.

حقیقی روزی تیری دی، نفلی زه نه نیسم.

* حیادار حیا کوله، بی حیا ویل : زما خخه بیر پیوی.

حیوان قیمت په بارداری جگوی، انسان بی په کارداری.

حیوان چی بی کاره شی، هم خویل کیوی، هم خر خیوی.

(ج)

* چا په کلی کی نه پرینبود ، ده ویل آس می دملک کره و تیری .
 چا پهورا کی نه پرینبود ، ده ویل دمخت او بین زما دی .
 چا ته چی شی نه ورکوی ، ورته بسکاره کوه بی مه .
 چاره چی دسر و زرو شی ، خوک بی په نس نه مندوی .
 چا موندہ ، ما موندہ .

* چتیه زور ووینی ، په زیره بی پروره ووینی .
 چتیه چی خوان ووینی ، صورت حیران ووینی .

* چرت بی واهمه ، خورجین بی بايلود .

* چرسی چی موزی نه وی ، په چلم کی لا سخی وی .
 چرسی زوی ، نه زوی ، تریاکی ، دود په ایکی .
 چرگ په تالی کی گوره .
 چرگ دی یم ، حلالود می مه .
 چرگ په ڈیران مه گوره ، پر کاسه بی گوره .

ھچرگ چی نتھیبی ، زدہ بی تنگیبی .
 چرگ چی خوان شی ، پر بام ورو ورو ھی .
 چرگ په پردیو غورو مست وی .

چرگ پر بام کرار ته ، ویل بی چی بام ترما لاندی و نه نیری .
 چرگ دمالگی په ھکلو ھکلو پوهیبی .

چرگ یو مارغه دی، چی چا و نیو ده گه دی.

چرگه می ناجوره ده، بانه می ورته جوره ده.

چرگه چی بیره شی، له پیشی نه کمه نه ده.

چرگه د جولا لاره، نوم د ملک و شو.

چرگه زما، هنگی د بل کره اچوی.

* چغال ته الونه رسیده، ویل بی دا تروهه دی.

چغال پر نعمت شکر کیبن، چرگ یی د خولی ووت.

چغري خبتن نه موند، امر خیلو وطن؟

چُغل په خوی غل، چی چُغلی کوی د بل.

* چور په اجاره دی.

چوغنگی دی، یو تر بل چابکی دی.

چی او شی، و خرد ته هم ماما وا بی.

چی اختر تیر شی، نکریزی په دیوال و تپه.

چی او به وی، تیمم ته شه حاجت.

* چی او به نه وی، ژوندون گران دی.

* چی او به ته وا بی «پانی» سر بی لاندی که تر کانه؟

چی او ری بی بل شی، خدای بی مل شی.

چی او ش دی کر، و بی تر د؟

چی او ل لری، آخر نه لری.

چی ایمان وی، مرگ خه دی.

چی بابا ژوندی و، د ادی په لاس کودی و.

چې بابا ژوندی و، هلتہ ادی ادی وه.
 چې بابرېي، زما په کتاب پېري.
 چې بادار حضور شی، مریسی ترور شی.
 چې باد نهوي، ونه نه بنوري.
 چې باد يې وي د پاسه، باران يې سمدلا سه.
 چې باد يې د کښې، وریئ زغلی لکه بزې.
 چې بتی خوری، مولی به زغمی.
 چې بخت نهوي، ډانډس نه زده کېږي.
 چې بخت يې تور شی، د ښمن يې د پلار کورشی.
 چې بد کوي، بد به مومی.
 چې بد کوي کارونه، هغه بد وینی خویونه.
 چې بد گرزي، بد پرزي.
 چې بدہ غواړي، په بدہ به واړي.
 چې بل يې و خوری، ګل به شی.
 چې بې خایه اشنايی کړي، اور بل په خپل تندی کړي.
 چې بې قامه شی، بې مقامه شی.
 چې بې ملوخې، تور مار يې پر اوږو خې.
 چې درانه بارونه وری، خوراک يې څوز دی.
 چې پال ګورم بنه راخې، چې یار ګورم بنه نه راخې.
 چې پردی کورته يې طمعه شی، یو من غوبنه يې کمہ شی.
 چې پر لوره ګرڅې، پر ژوره پر زې.

چی بزه و نه لری، دختو نه، نه جوییزی.

چی بزی بی وی پیستی، هفه ناستی وی مزبوتی.

چی پلار بی وز نه وی ویشتلى، مور بی غوز نه وی ویشتلى.

چی پوشخی خوری، متار به سهی.

چی پور گنی، نور و گنیه.

چی په پتھوی، په بسکاره لنگیزی.

چی په تا درشم کور نه ورکی، چی په ماراشی خورکی.

چی په تمد دسور وشی، هفه پاتی په میروشی.

چی په خان کی وینی، په جهان کی وینی.

چی په خان بی خوری خاوری کیزی، چی په بل بی خوری، گل کیزی.

چی په خرده دی کار نه دی، ایشه ورته مه وایده.

چی په دیر حرص بی غواصی، هفه کم خوری.

چی په دیر بی واخلي، په لار بی مه خرخوه.

چی په د که کاسه مور نشی، په ختلوبی نه مهیزی.

چی په دله کی دوست نه وی، مه پکشی کشینه.

چی په زور و رسنه بی برابر، ده فوت خنگه مه کشینه زرده ور.

چی په کار شرمیزی، هفه کله پورته کیزی.

چی په کور کی غوری هومی، لیونی به غرو ته درومی.

چی په مرگ بی وئیسی، په تبه به راضی شی.

چی په میله کی سود سگ خوری، کور بی خه خنیزی.

چی چه نازد لوییزی، په زیار زریزی.

چي په نيمه شپه بيدار بي، که نابلد بي زما ياري.
 چي پير بي زورور وي، مریدان بي زنخيرونه ماتوي.
 چي پيروي، فقير وي.
 چي پيلان ساتي، پيلخاني به لوري جورو.
 چي پيلان ساتي، دروازي به دنگي جورو.
 چي تا وکرل، ماورييل.
 چي ترملکه دي کره، نورکه دي کره.
 چي تل خي په غدي، يوه ورخ به بي وي دكم بختي.
 چي توري په تيري، شى، پل په اشربي شى.
 چي توري چليري، ويني بهيرى.
 چي توري وهى، تورزن بي بولى.
 چي ته مي وليدي، په خان مي شکروکيبي.
 چي تياروي، هغه د ياروي.
 چي تيرشول، هغه هيرشول.
 چي چرگ نهؤ، اذان چا کاوه.
 چي چم لري چمتو دي، چي چم نه لري هنلودي.
 چي چنگيبي وايى غار، تركى وايى كندهار.
 چي چنگيبي وايى كور، تركى وايى مقر.
 چي حج حج لري، يو وخت به حاجى شى.
 چي خان بي په ياران بي، چي ياران درسره نه وي، توري خاورى د
 ببابان بي.

چې خاوندېي ليتى خورى، د سپو به يې شه حال وې.

چی خاوند یی نیینی چیچی، نو سپی نه به خهور اجیوی.

چی خبر شی بی اثر، ترینہ پتیہ خوله بهتر.

چې خپل دې وي خوره، چې خپل وي نه وي مره.

چې خپل ډې پکښې نه وي، په هغه مرکه کېږي مه کښیمه.

چپ خدای بی چاته ورکوی، د شالیزو او داؤد زو تر منئ یه ورکوی...

چی خدای یه شرمومی، داس په سر به یه سپی خوری.

چې خدای یې ورکوی، بتیل یې (۱۱) پار دی.

چې خدای یې کوي، هغه به وشی.

چی خرنه‌لری، په خره‌نه‌ارزی.

چی خُر نهشی، غور به نهشی.

چی خوری، نه مری.

چې خوله خوربېرى ، زړه بدېرى.

چی خوله لری قراره، نه به بوره شنی نه وزاره.

چی خوی بد شی، پلمی ڈیریزی.

چې خېر دې نه رسېږي، بد مه رسوه.

چی خیز تا ته در کوم، ابی به په خهشی پوری باسم.

چې داختر کالی دې دادې، د لویه دی لا کوم وي.

چې داغې که کوچ کړي، طالبان بدرا ته وچ کړي.

چې دا ملاکیسې کړی، ما به غونډه ور پسې کړي.

(۱۱)- بتل یو دول ہاونگ تھوا یی، چی بنگی پکشی زدول کپری.

چې د بل موربوروي، ستا به هم بوره کي.

چې د بېنگو بېتيل زدویي، اخربه بېنگي شي.

چې د جان شى ترسرتيره، خدای دې نه کېرى دانا بوده دنیا د بېره.

چې د خدای وعده پوره شى، د بىنده سخه به پخه شى.

چې د ددو بېنخو خېپتن وي، سخت به يې خنکنلن وي.

چې د رانه بارونه وروي، خوراک يې خوزوي.

چې د دردی شى په ستونى، ستا به هير شى زوي او لوئي.

چې د روند ندشوي، نوسېپك په خه شوي.

چې د رومى، خه به مومى.

چې د رېي نه کرم، ازار دې په خه کرم.

چې د رنلو پر کو خه راشى، پر بوه ستر گه لاس پوده.

چې د دې زده کړه په طفلی، هير به يې نه کېرى تر پېرى.

چې د زړه وکړي، او ګرې ته به هم تېي وکړي.

چې د ستر ګونه لري شى، د زړه نه به هم لري شى.

چې د شېپي لارنه شى، د ورځي به خاى ته ونه رسېږي.

چې د کاسي په منځ مور نه شى، په خنلو به يې هم مور نه شى.

چې د ګور سختي په زړه کرم، زه به ولې ژرانه کرم.

چې د ګنډلو نه وي، ولې دې څېره.

چې د ګيدړي په جنګ ورځي، تا يه د زمرى نيسه.

چې د ملا غواړي، خدای دې نغارې، چې ملاته يې ورکوي.

خدای ته يې ورکوي.

چی دنیا شی په ما تیره، خدای دی نه کری دانا بوده دنیا پیره.

چی دنیا در غله ئای ورکوه، چی تله لار ورکوه.

چی دود نه وی، سود نه وی.

چی دوستی کوی په زرمه بیز پر، چی دبمنی کوی په سرمه بیز پر.

چی ڏب نه وی، ادب نه وی.

چی ڇوڻی وی، بی دسترخانه هم خورله کیزی.

چی ڏول دی وی په ڇنگ، دو هلو یې څه ڇنگ.

چی ڏیر وایی، لبو خیزی.

چی رائی دبل دکوره، پرتا به شپه شی تکه توره.

چی راپوری دی نه کر، را خخه پری دی په څه کر.

چی را رسیری دسوات بیستی (۱۱) دخوانو به بنکارشی سری پندی.

چی وخت لری، بخت لری.

چی روپی وی برگی، چپلی ڏیری وی.

چی زروی، زاری دخه ده؟

چی زر لری، خبر لری.

چی زور نه وی، خوارد ږیرد به څه وکری.

چی زدد کری درویزه، هیرد به نه کری دا مزه.

چی زرده خوارد ږیری، له ړوندو ستر ګوهم او بنکی خی.

چی زرده تنگ نه وی، ئای نه تنگیزی.

چی زرده یې غواړی، خوله یې هم وايی.

چی زما پرزه بی لیکلی، خد پاچا خد لنگ و هلی.
 چی زما سره ئی، تل به توری و خکی خوری.
 چی زور تیرشی، عقل هیرشی.
 چی زور دزور رشی، پتی له تخمه سره خپل شی،
 چی زه کوندہ یم، پر دنیادی میرو بنسی نه وی.
 چی زیار کار دی، گنگی ده گودی.
 چی ژوندہ بی گرزی، بلا بی پرزی.
 چی ژوندی وی، قلندر وی، چی مهشی چغندر وی.
 چی ژوندی یم بنه می غواړه، چی مهشوم مه را پسی ژارد.
 چی ږغشی دشکنی، زرده می بنه شی که بی منی.
 چی سباشی غم پیدا شی، چی بیگا شی، غم پنا شی.
 چی ستاله کوره رائی، په غلبیل کې دې رائی.
 چی ستابی ما رغیری، زما هم ساعت بی تا تیرېږی.
 چی سروې، خولی دیرې دی.
 چی سردی نه خورېږی، داغ پرې مه بردد!
 چی سرهونه میژی، (۱۱) سره بهونه گتی.
 چی سرو مال ترې جار کړې، نو هر سرې به یار کړې.
 چی سم دچا ویل وی، په هر چا بی منل وی.
 چی سود کوې، سودا به مومی.
 چی سیلخکی خوری، نیغکی به زغمی.

چې شپه تیارد شی، بدان تیره شی.

چې شپه یې تر منځ وی، له هغه بلا مه بیږیده.

چې شرم نه لری، ایمان نه لری.

چې بنه وی، بد دې اور واخلى.

چې بنیرې کړی، هغه به خپلې مینې سپیرې کړی.

چې طلب یې کوي، پرې پیښ به شی.

چې عقل نه لری، پر کورې تل غم وی.

چې عقل یې ویشه، ته چیرې وې.

چې عقل یې کم وی، زیات یې غم وی.

چې غتې شې پرندې بولی، چې دنگر شې کرن دی لولی.

چې غتې وی، لېت وی.

چې غل نه یې؛ له باچا مه بیږیدا!

چې غل نه تښتی، مل دې و تښتی.

چې غل نه یې؛ د جوال خوله مه ورسد نیسه.

چې غلې غلې باسی، هغه تل کانې پرې باسی.

چې غواړی، پرې واوړی.

چې غوته په لاس خلاسیرې، حاجت خولې ته نشته.

چې قاضی دې مدعی شی، دعوه به د چا سره کوي.

چې خه کړی، هغه به ریبې.

چې کلمی دې زیږاوه، غم به یې وړې.

چې کلې په نامه لری، یو خوی تر نورو بنه لری.

چې کوچنی وی پر پنبو ئى، چې لوی شى پرواپو ئى.
 چې کوچنی ونه ژاپى، مور تى نهوركوى.
 چې کور پر غرەلرى، ھەنم نوی ھەزمازىدلىرى.
 چې گۈل كىرى، گۈل بەريسي.
 چې لاس پە خوشىونەشى، خولە بە پە غۇرۇ نەشى.
 چې لې خورى، ھەغە تل خورى، چې چىرخورى، زھەر گندىر خورى.
 چې لوی غاپى، كوچنی تراپى.
 چې لە ئانە مستنە وى، پە بنگۇ نە مستىپىرى.
 چې لە خدايە پتەنە وى، دېندىگانو يې ولې پتىوی.
 چې لە ياردواپى، لە ئانە واپى.
 چې لىيە مېيە خورى، پە تورەشپە يې خورى.
 چې مالگە خورى، لوپىنى مەماتۇد.
 چې ھېرى لىرى، مەربا خورە.
 چې مېرى لرى، مېلىمە گى خەدى، چې ايمان لرى مەركى خەدى.
 چې مەردشى اميران، نىمگەرى نەدى دا جەھان.
 چې مەر شو، ھەغە پېشى.
 چې مەردشى مۇمنان، يابەباد وى ياباران.
 چې مېلىمە شى، آسۇدەشى.
 چې مېيە نە وى، ھلتە كورونە وى.
 چې مەشىرى يې غەمبەر وى، اخترىي مازىگەر وى.
 چې موردى نە وى پە پلرگىنى، ھورى ولې ئىپلىيونى.

چې مور لری ادکه، په صفت به یې وادد که.
چې مال لری، اقبال لری.

چې مور یې بتیاری وی، زوی یې نه فتح خان کیبری.
چې مور میردشی، پلار پلندرشی.

چې مینبند زهیر وې، کتی یې وهه.

چې ناچاری شی، سری تورې ته هم لاس اچوی.

چې نرک چور در سردنه وی، بوی دې نه ئى سور لرگیه.

چې نری وی، زمری وی.

چې نغدد دې ولیده، خنگه دې و خندل.

چې نغری سور وی، اولاد به یې كله مور وی.

چې نه ئې په شابه دې کم چې نه خورې خه به دې کم.

چې نه ئى خلاسیبری، بې بېر پرې ورئه!

چې نواله خورې، جانباز به وھی.

چې نوم دې دغله دې، ناستې دې په خه دې.

چې نوم یې وی شری، خه پیرد خه نری.

چې نه دې وی غله، مه دې اس مه دې گله.

چې نه دې وی سری، مه نغۇ خورە مه غۇری.

چې نه دې وینم، آخر بە مې هېر شې.

چې نه دې وی لە مورە هسپى مەوايە چې ورورە.

چې نه دې وی لە پېنستە، لە هەفو كسانو تېنستە.

چې نه دې وی غەخور، پاتې دې مشە میراث خور.

چي نه غوايرم ، هغه مهرا پيښوی .
 چي نه کار ، هلتنه خه کار .
 چي نه کوي حبيب ، خه به وکړي خوار طبيب .
 چي نه کوي ننگونه ، هغه پس کوي مړونه .
 چي نه لري هلك ، هغه کور د تیغ لا یق .
 چي نه لري سړي ، نه دې کورت خوري ، نه غوري .
 چي نه لري با غچي ، هغه دې نه خوري الوجي .
 چي نه لري پنګه ، کښينه د چاله خنګه .
 چي نه مني د یار پندونه ، لاس به نسي په سرونه .
 چي نه وي پا کرلي ، خه به يې وي رېيلی .
 چي واک يې دموروی ، کانې يې په کوروی .
 چي و خوري د نر لغته ، د اسي به کيني لکه او رته .
 چي و خوري پیتی ، سردې کښېر ده په لښتی .
 چي و دې نه پونتی ، مه ګلېږد .
 چي ولاړ شی تر بلخه ، در سر د د خپله برخه .
 چي ولويدې د اول بخت ، بیا دې نه و ینم دو هم بخت .
 چي وي غوايرې په خوله ، خوري به يې په شه .
 چي هر خنګه وردي شی ، تا نتھي لانه چيچي .
 چي هلك دې ملک شو ، کلې دې ورک شو .
 چي هور دونه خوري ، له خولي يې بوی نه ئې .
 چي هوس دې ، د غومره بس دې .

چې هوسي نيسى، د هغۇ تازىيانو خولى تورپوي.

چې يارى كوي، شوگىرى به تىروى.

چې يولور يې تر ملاوى، مە يې ئىنى رغۇه.

چې يومۇر نەشى، بىل بە مۇر نەشى.

چې يو خورى بىل ورنە گورى، د اسمان كانىي به پې اورى.

چىرپى، چىرپى خىنگل.

چىرپى چې دنگ شى، د ابى گودى تر خىنگ شى.

چىرپى چې كولالە گورد، خو خېلە سىالە گورد.

«* * * * *»

(خ)

خان صاحب یوتار و ریسم نه خورل، لس زره روپی بی و خورلی.
 خاورو په ایرو و ایرول، باد دوازه بیورل.
 خاوره (۱۱) د خوسرد کوره اخستل کیبری.
 خبره دخدای دپاره، لوره د ورور دپاره.
 خبره تر خبری پوری یادپوری.
 خبری بنبی کوی، لکی بی کبپی کوی.
 خپل به دی و زروی، پردى به دی و خندوی.
 خپل ته نامه ورده، بل ته جامه ورده.
 خپل سر په خپله نه خریبل کیبری.
 خپل عمل، دلاری ملن.
 خپل دی که مر کی، لمر ته دی نه غور گھوی.
 خپل کور، یا خپل گور.
 خپل و هلی بنبه دی، پردى پوری و هلی.
 خپل پر تنگسنه په کار دی.
 خپل دا په نس، دبل دا په وس.

خپل خان دی ساته، بل ته مه وا یه چی غله.
 خپل مال تر ستر گو لاندی بنه دی.
 خپل وطنه، گله وطنه.
 خپل خپل، پردی په ڏیرو نارو خپل.
 خپل یبی که ور کوی، بیا منت ور باندی نه بردی.
 خپل هغه دی، چی بیگا یبی کور وینی، سبای یبی اور وینی.
 خپل عیب دولو منع، د بل عیب د کلی منع.
 خپله شری بنه ده، نه د بل ور ینمن شال.
 خپله خوله، هم کلا ده هم بلا.
 خپله پنہ خپله پنہ پیژنی.
 خپله لاسه، گله لاسه.
 خپله خوله (۱) په بل نه و چیرو.
 خپله مرسته، له خپله دسته.
 خپله خواری نه ڙا ری، سر خخوری (۲) غواړی.
 خپلوی له لری بنه ده، نه له نژدی.
 خپلی موری را نژدی شه، پردی موری د زرہ لمبه منی در پسی شه.
 * خدای په رښتیا خوبنیږی.
 خدای د حق ملگری دی.

(۱)- یعنی خپله خواری انسان په خپل زیار ایسته کولی شی.

(۲)- یعنی خپلی خواری ته یبی پام نهدی، یبی ځایه اغایی کوی.
 یا خپلی خواری ته یبی پام نشته د شال خواست کوی.

خدای کورد کری نه سمیبری.
 خدای او پاچا بی راکوی، شیخ میر بی نه راکوی.
 خدای دی په هغو پونته چی لری بی.
 خدای وا بی ته حرکت کوه، زد به برکت کوم.
 خدای دبل په گناه خوک نه نیسی.
 خدایه لوی می کی، لو بی رامه کی.
 * خر پر لار که، پر پی بار خپله چار که.
 خر په پالانه، نه در بیوی.
 خر په زین اس کیدی نه شی.
 خر په غره کتبی بوعلی دی.
 خر نه دی کچردی، پر پی پور پی د خره سردی.
 خر چی تر خره پاتی شی، غور بی د پریکولودی.
 خر چی تر مکی ولا پرشی، هغه خردی.
 خر له باره ولوید، له مستی و نه لوید.
 خر ئخان ته اریان و، خاوند بی بارتہ.
 خر مرداریده نه، او سپی تری تله نه.
 خر له وری پاتی کیری، له هنگه نه پاتی کیری.
 خر خپل او پر دی فصل خه پیژنی.
 خر هغه دی، ئحل بی بل دی.
 خره ته دی خدای بسکر نه ور کوی، که بسکر ور کری، دغوبیو نسونه به
 خیری کی.

خری ته یې ویل زوی دی وشو، ویل خه یې کوم خپل بار به وری خپل به
ودم.

خره ته یې گل ونیو، هغه و خور.

خره ته جوار او وریشی یودی.

خره گله که، بیا گیله که.

* خلک په لیونی پوری خاندی، لیونی په خلکو.

خلک پیسی راوردی، ژاولن ریچی.

خلک هر خه کوی، خوهر خمنه وایی.

* خوار په خپله خواری نه شرمیزی.

خوار تلتک نه درلود، چې پیدا یې که تر غرمی پکنې پروتؤ.

خوار کبرجن، دخداي دبمن دی.

خوار خدای کرې، سپی چا کرې.

خوار سپې، برگ یې سپی.

خواران، په هر خای کې اریان.

خوار په هندوستان هم خوار دی.

خوار کور، له دیواله معلومیزی.

خوار شوم، نو هو بیمار شوم.

خوار شی دکس، نه دنا کس.

خواره به دې غواړم، نه د ورور د مرګه.

خواره شې مکارې، چې هم جنګ کوې، هم ژاړې.

خواره شې چرګې، چې له خیاله مستک نه خورې.

خواره هغه کرپی، چې گاللی بی شی، بوره هغه کرپی، چې ژرلای شی.
 خواره شی خندی، نه پرغم بی نه پربنادی.
 خواری لوری تخت به زد درکم، بخت دی خدای.
 خواری دمیر و په شاده.
 خواری خواری ما و کرپی، دکور میر من ته شوی.
 خواری نه عیب ده، نه پیغور.
 خواره که دبلؤ، نس خودی خپلؤ.
 خواره درنگه خویل کیری.
 خواست چې کوی، داس کوه.
 خوابنې پر زوم ریردی، زوم بی لور و پریردی.
 خوب دمرگ و رور دی.
 خوب په روغ صورت کیری.
 خوب چې راشی بالبنت نه غواپی، مینه چې راشی، بنا یست نه غواپی.
 خوری تخت به زد درکم، بخت دی خپل دی.
 خوره چښه، حساب مه منه.
 خوری د ماما د مینی د بنمن دی.
 خوری سور سک، تیغ د پلاو باسې.
 خوری داخومې غور دی، جاغور مې لا بل دی.
 خور به دی کم، خونه تر خانه.
 خوشحال خنک، په درندو دروند، په سپکو سپک.
 خوله په غابنبو بنا یسته وی.

خوله چې اموخته شی، اس نه دی چې کیزه شی.

خوله دی دسوی ده، شخونند اوین و هي.

خویندې میرې شوې، چې پاتې ترلې شوې.

خوی چې بدشی، بانې دیرې دی.

* خیرات دې وشه، دمپو په اروا دې مه شه.

خیرات لا پوخ نه دی، بسانک یې ورته په سر نیولی.

خیرې په او بوا پا کېږي، او وینې په وینو.

خیښې په خوبنې، سودا په رضا.

(٥)

* د اباد غونه درید ود، چې په تاویزو کې ولاړد.

د اباد مرګه پس، په ادي ورغى هوسن.

د اباسین نه چې او بې غواړي، تېږي نه یې.

د ابې د غومردا او ګرد ود، چې په خکه خکه خلاصه شوهد.

د خربه خرد خخه ډنگر اس بنه دی.

دا خوله، هغه حلوا.

دا دېتې سردې، پتې بيرته سورور دی.

داد حافظ غونډاری دی.

داد نیا که د یوډه شی، هغه یوبه پرې مور نه شی.

دا دې خوک نهوايی چې خواريم، بدای به نه شم،
بدای یم خوار به نه شم.

دادی کور، دادی اور، کہ چیری لاپی مخ دی تور.

دادو (۱) دکلی میاشی، کلهورک، کله پیدا شی.

د اس لغتہ اس زغمی۔

د اس کیزہ چاتہ مددو رکوہ.

د اسمانى تکي خخه شوک خان نهشى ساتلى.

داسی و نه نشته؟ چی باد دی نه وی بنورولی.

داسی کاروی دکھال ، انگور غواری بی دیوال .

داسی مهی، مه کوه، چی خوله دی پری خیری شی.

داسی ممیز نشته، چی خلی پوری نشته.

داسی مدوایه چی زه یم، داسی به شی لکه چی زه یم.

د احیلی کول سخت ساتنه بی اسانه، د کم اصلی کول اسان ساتنه بی سخت.

دانصاف په وخت گیدره او زمری یو ئای او یه خبې:

د اوپولار په وته ۵۵.

اور سوی پہ اور رغیبی۔

اور سوی چوہپری، خود لمر سوی نہ جوہپری۔

اور لمبہ کہ سپری ہر خوبی کوئی، ہغہ اخیر سر اور چتوی۔

۱۱) دادو د یوسری نوم دی.

(۲) - لوېنلنې د اورود لوېسې د پرولونې اوېو ته وايې.

داوری لویتلنی (۲) دژمی نگولی.

داوری نهشیری کیبری.

داوبن پهشان د سر سیوری مه خوره.

داوبن پهشا سپو و خورم.

داوبن اوخره بارله و رایه معلومیری.

دا گومان می نهشی، چی له ایزه به زوی وشی.

دایلنی ماریی، پیچیچل کری.

دایی گز، دایی میدان.

دا یپی ډول او دایی ژرنده.

د بابا د غونه برید ۵۵، چی د مچولو بس ۵۵.

د باچا زور، د خدای زور.

د باران و ریدد بوبیه، د مسافر و تله بوبیه.

د بارانه ولاړ شو، ناوی ته کښیناست.

د بارانه تښتیلم، د ناوی لاندی می شپه شود.

د باز په خاله کې باز زیری.

د باز عمر لندوی.

د بدسره چې بنه کری، لکه خرده ته چې وابنه کری.

د بدمرغه سری غوابه په ژمی کې لنگیری.

د بدود لاری، لا غلی لا لاری.

د بدی خبری سل کاله عمر دی.

د بدای په ختم د ملا ارمان نه خیزی.

د بنهای په ختم ملانه ستپه کیبری.
 د بدهایانو په ههیله، خواران له خواری ووته.
 د بزی برخه چې وری، نوبه دیر زحمت گالی.
 د بزی چې بدن کاوکی، دشپانه ډوچی خوری.
 د ببل په پر تاگه ځان نه پتیبری.
 د ببل په لاس کې میری غتیه بنکاریبری.
 د ببل په قول شرط مه تره.
 د ببل په دسترخان سل میلمانه، هیڅ دی.
 د ببل پر میری نه دی، څېل یاسین تیزوی.
 د ببل تر وریجو، غونیسو، سور سور سک د کور بنه دی.
 د ببل ترزوی، څېله پکه لور بنه ده.
 د ببل تراتلسه، څېله خمتا بنه ده.
 د ببل تلتک تر نیمو شپووی.
 د ببل خری سام جن دی.
 د ببل د لاسه عسل گندیبری، د څېل لاس گنله پر عسل دی.
 د ببل ډوچی، یا پور دد، یا پیغور.
 د ببل زوی، نه زوی.
 د ببل کار دایمان په رنیا کیبری.
 د ببل کار که دې بنه وکه لاس پرې تور، که دې بد و کې مخ پرې تور.
 د ببل کور چا خوار نه دی لیدلی.
 د ببل نیستی نه لری.

د بل وطن پاری، د سر سودا ده.

د بندې مخ د خدای له نوره دی.

د پنده هیله گندد دد.

ڈبندہ ویرد، پہستر گو کی ڈد.

بنگروباری، زدی ترم ته وزانیزی.

بوري سود، يه بوري شيء.

د بیکاری لار ورکیزی، د کارداری لار ره نیزی:

بی پیره کار بد مذهب کوی.

بی صبرو دی کور وران شی، مونږ ته یې په ھمکه واچوو.

بی عقلی بنخی، تل کمپس سوزی.

بی غیرته کاله، میلمه واکدار دی.

بی کاره، خدای بیزاره.

بی ننگہ په ننگہ به تل شرمندہ یې.

بی نیازه چی مرور یی، هغونه سودمن یی.

پاچا پاچاھی ئھی، دمزدور مزدوری.

پا خه او ستاد دیگ یه و رو و رو ی خیری.

پای خی رگ نه یرینبود کیری.

پردى ابى نه ، خىله تبى پنه د

پردي يه زوي، دعزرائیا شه؟

بردی اس نه، خیل تیتو شه دی.

پردي توري مصرى مى لوريه غاره بىه دى.

د پردی تور سری بنه غواړه، د خپلی تور سری د پاره.
 د پرانګ سپینی منګلی، شپنو پوځی پرې وېشلی.
 د پسری تر ګلود ژمی اور بنه دی، تر ناسیاله بنه خی، جره کور بنه ده.
 د پشی اول تپس ته خوک خان نه نیسی.
 د پشی منډه تر کادانی پورې وی.
 د پشی نظر په کولپی (۱۱) وی.
 د پښ پر د کان که ونه سوئخي، بخرکی به در والوئخي.
 د پښ کور چې وسو، هغونه بنه شو.
 د پښتو جور د په برددوی، مرګ یې هسي پلمه وی.
 د پښتو خاورې ستر ګو ته الوئخي.
 د پلار اشنا، د زوی کاکا.
 د پلار ګتیه د امبار کو ته، د زوی ګتیه د زرده غو ته.
 د پور د لاسه، دود کوره خرابیری.
 د پوه سری دوستی زیان نه لری.
 د پیښې خخه تیښته نشته.
 د پیغلي شل مخه په بوخچه کښی دی.
 د پیل په یوه وڅکه خه کېږي.
 د پیل یوه تبه مرګ دی.
 د تا چې خومره خیال دی، زما هغومره مال دی.
 د تالندی چې درې شی، د شپانه ورته غږمبی شی.

د تبر خوله نیم خی نیولی ده.
 د تخته که ولو برم، د خمکی نه ولو برم.
 د تر بور په زرده سوی کپی، پیغور نغښتی دی.
 د تروری په دیر ایرس، رنگ یې بد کرد او لس.
 د ترم چې خه دی، یو پودی.
 د تش ټوپکه دود کسہ بیر پری.
 د تشه ډاګه به سیلی خه یوسی.
 د تورو مخ رنما وی.
 د توری شپی ناره بې خه نه وی.
 د توری وهلی به جور شی، د خولی ویشتلی نه جور پری.
 د توری تپ جور پری، د بدی خبری تپ نه جور پری.
 د تولونیمه نیمه، د ابی شود یود نیمه.
 د ټپوس دخالی نه، ټپوس پاخی.
 د جنگ خخه به روغ راشی، مگر له خنگله خخه نه.
 د جنگ شپی دی وی، د غم دی نه وی.
 د جنگ خوری خبری، ساعت یې تریخ دی.
 د جنگ میدان په پسونه وهل کیری.
 د جنگه زد را غلم، خبری ته کوی.
 د څوانی بیکاری، د سپین بیر توب خواری.
 د چا اول، د چا آخر.
 د چا چې یوه ستر ګه ړنده شی، پر بله لاس بردی.

د چا دروازه مه تکوه په گوته، ستا به نه و هی په لغته.
 د چرگ گ په اذان نه سهار کیبری.
 د چفال تر ناز، د زمری خیرل بنه دی.
 د چفال کور، بی چرگه نه وی.
 د چنگنبو من نه پوره کیبری.
 د چیدی به لاس و انه خلم چیدی، که می سر پر چیدی پری شی چیدی.
 د حق خبتن دا به وی.
 د خاور و ولا پشو، پر ایرو کنیناست.
 د خیری مرگ هیره ده.
 د خپل خپلوي بنه ده، نزدیکت بی بنه نه دی.
 د خپل کاله خور او لور کرمیز نه وی.
 د خپل کور غل نه نیول کیبری.
 د خپل وطن گیدر، د بل وطن تر زمری بنه دی.
 د خپلواز از اریده شته، بیزار اریده نشته.
 د خپله نه رغیری.
 د خپلی کمبلي سره پنی غزوه.
 د خدای امر چی وشی، پلار بی نه وی زوی بی وشی.
 د خدای په چار و د چا و س نه رسیبری.
 د خدای داسی رضا ده، ابد له و دو و د ترینی و را ده.
 د خدای کاره دی خدای سم کری.
 د خدای گناکار په توبه خلاسیبری، او د بند په ناغه.

دخای نظر یا پر زهیر و زیرو دی، یا پر نهیدلو قبرو.
 دخای چی رضاشی، ورخ یی سمه شی.
 دخره بار چی دروندوی، بنه ئی.
 دخره میری، دسپو اختر دی.
 دخره خبتن ته پیښه ده.
 دخره لکی چی له هری خوالویشت کی، دود لویشتی دد.
 دخره مینه لغته دد.
 دخره نه یی کته لویه ده.
 دخوار په لاس کی غلمینه دودی بده ایسی.
 دخوار خپله خواری بس ده.
 دخوار کاله و بردی دی خدای ماره کری.
 دخوار انو برحی، پر اغزی بو خرحی.
 دخوار رنخور پوینته رحمت دی، دبلای سپری منت.
 دخوار ملا مسئله خوک نه اوری.
 دخوار ملا په اذان خوک کلمه نه وايی.
 دخوار سپری ئای به په زور گیلم وی.
 دخابنی هلتہ ورخ کرده شی، چی د زوم کرده یی شپه شی.
 دخواری کونلی ی زویه، خپله رو تی ژویه.
 دخواری خخه پر ژرنده ناست، دکبره مزد نه اخلى.
 دخوار یوه وزده وه، هغه هم گوده ینددوه.
 دخوری خاوره، دماما دنغری خخده.

دخولی او زرہ وینا چی یوه شی یارانه تری جور پیوی.
 دخطا یا ناغه وی، یا توبه.
 دخیاله دلونگولونه کوی، دلوری خابت کښینی.
 دخیرات وز یا لنډی وی، یا بوجی.
 دخیرات په خوا کښی ډی کوی.
 دخیره می ډی توبه، کاسه می په لاس را کړه.
 دداسې سپری په لاس مړ مه شی، چې سل بې نه وی وژلی.
 ددستر خان پر لمن خه دوست، خه دې من.
 ددادو رکی مینی، ګازری خدا یرام خیله یوری.
 ددې من کره خم، دوست می گرو دی.
 ددې من د غصې، غم شرم په تماشی.
 د دکاندار ستر ګکی تول دی.
 د دنیا پیغور، د آخرت ترا اور کم نه دی.
 د دنیا خخه چې وفا ګواړی، لکه دمرو خخه چې خندا ګواړی.
 د دوی سخنی، دزمی صوفی نه دی په کار.
 د دوی کور د اختر په ورځ ګوره.
 د دوو خرو وریشی نه شی بیلوی.
 د دوست په منت خپه نه شی، ددې من په خندا ونه غول پیوی.
 د دوست پوستین می وکیښ، خود دې من دروازې ته ورنه غلم.
 د دوست لاس درد نه لری.
 د دیوال عمر، له اخیره پوښتنه.

ددی کلی خورزو ده، په دی کلی واده ده.

دهنده او به چې ډیر پی و در پیری گنده شی.

د ډم سترگی به تل په نغری وی.

د ډول آواز د لرې بشه خوند کوی.

د ډیر کار ډیره گتھه وی.

د ډیرو ډیرو مری، د لیرو لیرو.

دروغوتہ د رښتیار نگ ورکول، گران دی.

دریاب که لوی دی، چمچه دی څله ده.

د رویبار په دواړو مخ تور دی.

دریاب په لپه نه کمیږی.

دریاب په لوټه نه خېږی.

درې پیتې ریشکه یې و خورله، دی یې لا مړه بولی.

دریدلی په چانه دی چلیدلی.

د زاړه غواړی، یوه جو په ډه.

د زړه مینه، په لاس بنکاره کیږی.

د زړه، زړه ته لاروی.

د ډاندله نیولو، د کانه د و هلودی خدای ساته.

د زرگر راستی دغه ده، چې غلا ورڅخه و نه کې.

د زرو په قدر زرگر پوهیږی.

د زمری غاربې هلیوکی نه وی.

د ډیرو لرگی، د یوه غوزی.

د دیرو همسا ، دیوه گیله‌ی.
 د دیوبی لاندی تیاره‌وی.
 در باندی به بی و خندهم ، و به بی نه خوری.
 در شتیا گوی د خولی سر سوری وی.
 در کوم بی ، مگر په کم کانه‌ی ، په تشه پیمانه.
 دروغ د ایمان زیان دی.
 دروغ واایه ، په شرع بی زوغ واایه.
 دروغجن دی دروغ واایه ، هغه بل دی قیاس کوی.
 دروغجن ، هیر جن.
 دروغجن سری هر چاته سپک بشکاری.
 دروغجن چی په دروغو خان مجبور گنی هم دروغجن دی.
 د زور اویه په پیچومی هم خیژی.
 د زورور خپلی ، دخوار ککری.
 د زورور و هل ، د کم زوری بشکنخل.
 د زورور باری ، د خره سپرلی.
 د زوزور ترخنگه مه کبیننه زرده وره.
 د زورور لبته نه پور دی ، نه پیغور.
 د زوی په هیله مور ، له میره ووته.
 د زوی ناره په هغوده ، چی د خدای ورباندی پیرزو ده.
 د زوی میرانه د مور د تندی خخه معلوم میری.
 د زوی په میرانه ، مور سر دسره خوانه.

دزوی می دی اور ته مری، دلور می دی میزه، نه بوره نهوراره.
د ژاولن په کور کی خپلوان شرمیزه، په گور کی مُردگان.
د ژرندي لارله ډوله ده.

د ژپی په توده، ددبمن په خور، مه غولیزه.
د ژرندي زد را غلم، له واره ته خبر بی.
د ژمی په لمر مه نازیزه، ددبمن په خندا.
د ژمی پیتاوی دی هغه کوی، چې کنلو بې د کوی.
د ژمی اور هر خوک خان ته را کابوی.
د سبا خبره سبا کیبری.

د سپو کور په کور دعوه ده، خوار فقیر ته بی یوه ده.
د سپود نیستی نه چغالنو په کور کی خای و نیوه.
د سپوله خواری، گیدپر بام کوی بازی.
د سپی په خوله دریاب نه مردار پری.
د سپی او دمیزه وینی نه تللي کیبری.
د سپی دم زده کره، خو کوتک له لاسه مه غور خوه.
د سپی تر خوله چې هلو و رسیبری، غنیمت دی.
د سپی تر لکی لاندی عمر هم تیر پری.
د ستپی یوه دمه، د وری یوه میری.
د ستني له سوری چا بار نه دی ایستلی.
د سر پر خای می پښی وای، دژی خوله را نژدی وای.
د سر نه چې تیر شی، قلندر شی.

دسلوبيللو خاى كىرى، او ديوه ناباللى خاى نه كىرى.

دسلوكولبو خاوند، يوه لىپى تەودرېرى.

دسلومرغانو دپاره، يوه چېرى كافى ده.

دسلو (هو!) نه، يوه (نه!) بىنه ده.

دسلوكالومورى بەپەسل كالهەورى نه شى، دسلوكالوورى بە، پەسل
كالهەمورى نه شى.

دسلوغرونە پىنا بىنه دى، نەد يوه سىنده.

دسوال پەاوېۋىزىنە نەچلىپىرى.

د سورناچى خەدى، يوپۇدى.

دسوى دې خېلى غوبىنى دارو شى.

د سىمال خوارە يا پوردى، يا پىغۇر.

د سىيل خاى، گودردى.

د سىنەمپى چا گەلى.

د شېپى كەولار نه شى دورخى پەمزلە تەونەرسىپى.

د شېپى بىند اوپۇرى دى.

د شېپى ھرسى دارېرى، خوک حال واىي، خوک يې نه واىي.

د شەرمىن زوى، شەرمىن وى.

د شلوكلىپار، يوه وزئۇ شى پەكار.

د شىنى مېرىپى ورى كەشىن نه وى شىن تەكى بەلرى.

د شوم پەشومى، وسول تۈل پىتى.

د شوقۇر شېپە پەشۈگىر لىدە كىرى.

د بنار دروازې تېلې کېرى، د عالم خولي نه تېل کېرى.

د بىشارە زە را غلم، د نرخە تە خېرى بى.

د بىشارە دو وئە، لە نرخە مە وئە.

د بىئىچى چې د مېرە سرە را بىتى وى، د كور ژۇندى بى پە درستى وى.

د بىكار غوبىنى، د ئەن غوبىنى.

د بىكارى وارورىاندى نه جو زىدە، د نندارچى ورته بېرە وە.

د بىمن دې چې پە شاتومرى، پە زارو بى مەۋىزىنە.

د بىمنى پە سلام نه ور كېرى.

د بىمن ھەندى، چې اول بى (ھو!) وى، اخىرى بى (نە!).

د بىمن ياسىر تە گورى يا پىنۇ تە.

د بىوبە بىنە وايى، د بىلۇ بە خۇك خەوايى.

د بىو خەخە بىنە زېرى، د بىلۇ خەخە وابىنە.

د بىرۇوا دې مىرور يىم، د غوبىنۇ دې پخلا.

د بىو غوبىنۇ، بىنە بىرۇوا وى.

د بىنە پلارە د بىنە مورە، بىلۇ زېرى زىدە تورە.

د بىنە خوى بىنايىتە پە بىنايىتۇ نە گەل كېرى.

د بىنې ورخى مې يار، د بىدى ورخى مې بىزار.

د صىبر مىيە، پە مىراد پىخىزى.

د صەرما مورك راغى، د كور مورك بى ووېست.

د ئاظالم ئۇمرد خەرە جال پاچايى دە.

د ئۆلەم كور وران دى.

د ظلم عمر لنده دی.
 د ظلم کاسه آخر چبه ده.
 د عالم سره غم نه غم دی.
 د علم برخه در نده ده.
 د عقل و سه په عشق نه رسیری.
 د عقل می کمبود نشته، خوب ختنه لرم.
 د عقل و بی چالیدلی نه دی او د دنیا مور.
 د عقل و بی نشته او د دنیا مور.
 د غرض خبتن لیونی وی.
 د غاتری ترشا مه تیریوه، د ملک تر مخ.
 د غرو خنگلونه بی زمریانو نه وی.
 د غریب په مرگ خوک نه ژاپی.
 د غریب ملا پر اذان خوک غور نه نیسی.
 د غریب سپری به د خبرات په ورغ غوا و رکه وی.
 د غریب ملا پر اذان خوک روزه نه ماتوی.
 د غریب سپری به د اختر په ورغ په نس درد وی.
 د غریب غابن به په حلوا ماتیری.
 د غلو ده بنه یاری، بده بی بیزاری.
 د غلو می کلی نه لید، د شگومی خلی.
 د غلو په بیره خلی، غلگی لاس و رته نیولی.
 د غله خای په غره کتبی نشته.

د غله کلا چالیدلی ده.

د غله میرانه تیبنته ده.

د غنموله رویه خوز اویبری.

د غنمولارد ژرندي تر خولي ده.

د غنی که زده سوی وشی، خوار غریب به پاتی نه شی.

د کاره تیکی سره کبره توره جوربری.

د کال خپله می نه یپ، خپله شپی به درسره تیروم.

د کال بنه والی، د پسرلی خخه معلوم میری.

د کاله خور او لور کرمیز نه وی.

د کاله کشمده شی، د کاروان مشرمه شی.

د کانداری اسانه ده، خو سختی یپ توکری دی.

د کان یپ مه گوره، مال یپ گوره.

د کبر کاسه نسکوره ده.

د کبری توری، کور چرتون وی.

د کم اصل لوی تیا، د اصل سپکتیا وی.

د کوتله یوه غوته.

د کوچنی په ژیه خپله مور بنه پوهیری.

د کور پیر چاته نه معلوم میری.

د کور توریالی دی، خود بیابان خندنی دی.

د کور خبره، د باندی مه کوه.

د کور گتیه، د لاهور گتیه.

دکور غم به صحراء ته یوسم، دصحراء غم به چيرته.

دکور غم، دگور غم.

دکور غم نه گلول کيبرى.

دکور نوم له نيسى نه وركيبرى.

دکومبار (۱۱) په کور کښي، روغ لوښي نشته.

دکوندي دوه غوايى وو، یو ووت نه، بل ننه ووت نه.

دکوندي هم زره کيبرى، هم يې ساره.

دکوندي، نه دين شو، نه دنيا.

دکوندي غم دخان وي، دلوري يې دخان وي.

دکوندي کرده زوي نهؤ، چې زوي پيدا شو، مرگو گله شوه.

دکوندي يوه لوروه، په سکونيللو کښي يوره.

دکوندي زويه، خه خوبويه.

دکوندي زوي، نيم پاچادى.

دکوندي ختيه، په کوهى لگيبرى.

دکوندي او توري خاي توپير لرى.

دگور خاورى، پر گور لگيبرى.

دگورى لار په ژرنده ده.

دگور شپه نه پر کور کيبرى.

دگوملى مړى، له گوملى غواړه.

د گونگ په ژبه مور پوهيرى.

(۱۱) - کومبار: کولال تدوايى.

د گونگ په ژیه، گونگ پوهیبری.
د گیدر ترناز، دزمی خیرل بندی.

د گیدری او زمی اشنایی نه کیری.

د لاس غوته، په غابیش مه خلاسوه.

د لیت غوایی آخر خاوند قصاب دی.

د لیرو لیرو، د چیرو چیرو.

د لیتکر په آخر چه، دماتی په سر.

د لندو به خه لاندہشی.

د لندو ختیو لبی او بیدارو دی.

د لور می دی میره میرشی، د زوی می دی اورته، زه دی توله یمه سمته.

د لوگوی چی رضانه وی، لور په لوتھ اچوی.

د لولی واتھ یوشرم، او ننه واتھ یی بل شرم.

د لیری دی لیدی نه شم، د نژدی درته کتای نه شم.

د لیوه چی خوله سره شی، په لسو پسوبند نه دی.

د لیوه سره چی غوبنی خوری، له خبتن سره تندی وھی.

د لویو ویالو خخه خیز مه وھه، چی لوند به شی.

د لوی منگی او بھ خوری وی.

دماغ دی پیل ورای نشی، په کور کنی دی مور کان له لویوی روزی
نیسی.

د مارانو لاری چا بندی کیری دی.

د ماره کور به سترگي و بري وي.
 د ماھي چي اجل راشي، چجي ته نژدي كيرى.
 د مرچو په ختيه ناست دى.
 د مرد خواره د نامرد په نس کي پاتى كيرى.
 د مرگ دارو گران دى.
 د مرگه مخ كښي خان مه وژنه.
 د مرور برخه، يا درنه ده يا تالا ده.
 د مرور برخه، د نسور ده.
 د مرى پسول خه دى، د بنى کور خه دى.
 د مريانو لىبىكى خه دى، د خرو چرچر خه دى.
 د ميرى چپيره، د اور لمبه ده.
 د مراوو اويو و بيريره، له توندو اويو مه بيريره.
 د مرو به لا خه بنا دى وي.
 د مرو لا كله په قيامت نه و ه رضا.
 د مري قدر، په ژوندى باندى وي.
 د مره خخه شيطان لا بيزاره دى.
 د مره مال، په مره پسي ئى.
 د مجبوري یونوم صبر دى.
 د مسافر د شپو حساب مه كوه، د سرخواست يې كوه.
 د مسافر وير سور وي.
 د مستې په ميچن، خه ورشي خه غنم.

د مسجد سپری، په مسجد کښی لیتوه.
 د مسخرو آخر جنگ دی.
 د مشکوبوی نه پتیبری.
 د مکی لار په منه نه خلاسیبری.
 د ملخ ورور بی، نه خواړه ګورې نه ترخه.
 د ملغلرې یو آب دی، چه لادشی، آب بی نه پاتی کیږی.
 د ملک تر مخ او د غاترې ترشامه تیرېږه.
 د ملک لور، په نامه غوبنټه کیږی.
 د ملنګ کچکول پاتیبری، د پاچا پاچاهی.
 د منګری سر په دېسمن تکوه.
 د موجی خونه هسې خوساوه، چې باران پرې و شوډه وزی بی ولاړې.
 د مور زد پر زوی، د زوی پروچ کانه.
 د مور غنیږ، د زوی زانګو ده.
 د مور بې شری لنګ و ګوره، د لور بې شرنګ پرنګ و ګوره.
 د مور ک خه غم دی، په ژرنډه کښی بې کور دی!
 د میرانې او سپیتانې، یو ګام تر منځ دی.
 د میرو په مغزو کښی تل د تورې شرنګ وی.
 د میرو پرده خدای کوی.
 د میرو یولاس په چاړه، بل په خواړه.
 د میره زوی سترګې غتې وی.
 د میره ژوند د تورې ترسیورې لاندې وی.

ئەمېرە سىالى كوه، د بخت بى مە كوه.
 د مېرە ياخىپ وى، ياترب.
 د مېرىيانو كورلە غەنمە نە خلاسىيرى.
 د مىلىمە پە بىرە، د كوربە خە دى.
 د مىلىمە بىگا مەخ وى، سبا بى خەتى.
 د مىلىمە جواب، پىتى ٥٥.
 د مىلىمە مىلىمە بىد اىسى، د كورىدە دوازە.
 د مىن كام، د شەhadت جام دى.
 د مىنئى مات سرتە گورى، د بى بى زىدە تەنە گورى.
 د مىو غوندى، پە يو مەخ كولىرى.
 د نااھلو خەختە پەت مەغوازە.
 د نازخوارىدە ياخىپ وى، يابىلەنگە.
 د ناست زەمرى نە، گەخنەنە گىدىپ بىندى.
 د ناكسە اشنايى، د خە سپارلى.
 د ناوختى مىلىمە بى لە ملاخورى.
 د نىزدى ورتە كتلاى نەشم، د لرى بى پەينىلەنلى نەشم.
 د نس پەستە لاندى، پە خىلە كېنى تامامىرى.
 د نىشت نە موزى بىندى، كېت پەپى دە كە وى.
 ئەنفرى غەم خۇك نشى گلولاي.
 د نىنگرەھار لە توبى نە سپى سر تور بىندى.
 د نورۇ نىيمە، د انا يوه نىيمە.

دنورو تلوار دی، ماته یې په ځیکه راوا چود.

دنوک پر خای سوک منلی.

دنوی په هوس، زاړه یې کړه خس خس.

دنه زویه مینه نهور کیږی، دسپی زویه مینه ور کیږی.

دنه میېرو، ملک شوبلو.

دنیا بلبل ده، کله د یوه، کله د بل ده.

دنیا په دوو ستر ګو خپله، په دوو پر دی.

دنیا په دنیا ورخی.

دنیا باد ده باد به یې یوسی، د پاسه به او دل راشی ترقیامته په پر او سی.

دنیا په امید خورله کیږی.

دنیا تر سر جار، سر تر ناموس جار.

دنیا خپله لری، روی پر عالم.

دنیا داره چې دنیا دی ډیروله، سپین کفن دی یوور.

دغه نوره دی پر چا وزیر میله.

دنیا ډیږی، زرده تنگیږی.

دنیا هغه ته معلومه ده، چې خبنه کړې یې ۵۵.

دنیستی، هر ساعت مرگ دی.

دنیکانوله قدمه، بدان وو تل له غمه.

دنیمی ورخی حکومت د سلو کلو کور خرابوی.

دوا ده نه وروسته سندري خه په کار.

دوبي دخوار و غريب جامه ده.

د و چوله غمه، لانده سوئي.

دود له کندی خیزی.

دود بنايستولره ئى. (١)

دو دونه هغه دود نه وي، چي دسخا پكىنى رو دونه وي.

دوران، پر هر گوروان.

دورخى د توتوبه خور لو شرمىرى، دشپى يى لە پچو سره خورى.

دورور خور مى كى، محتاجه مى مە كى.

دورور خخە گتىه، خونه گتىه نه ده.

دورور دى ورارەشۇ، دورارە سره دى خەشۇ.

دورور پورى ولاپوي، دمنى ورغ وي ولاپى.

د بىرى ترپام، سېرى غوبىسى دى

د بىرى سترگى، پە دىگدان كېنى وي.

دوست او دېنمن پە يوە سترگى گورى.

دوست اشارى تە گورى، او دېنمن وارى تە.

دوست بە دى وژرۇي، دېنمن بە دى و خنلۇي.

دوست تە حال وايە، دېنمن تە لايە و وە.

دوست تە دومە تە كود، چى دلاسە يى كېرى.

دوست تە تىشە پىالە، دېنمن تە ڈە كە.

دوست دى كوم دى، چى سهار دى اور وىنى ما بىام دى كور.

دوست روزنه غواری، دینمن ترتهنه.
 دوست د سختی د پاره بنه دی.
 دوستی د سلو کلو لار ده.
 د وطن په قدر، مسافر بنه پوهیری.
 دولت له اتفاقه پیدا کیری.
 دولت د لاس خیره ده.
 دولت دی د خان دی، عزت دی په جهان دی.
 دولی میوه لاس تنه راخی.
 دومرد مه لویزه، چی مانه گوری.
 دونه توب و هه، چی د پسونو نه لویزه.
 دونی سل کاله عمر، د مرغی پری یود شپه.
 دود به سرد جور شی، که دریم یی تر منع نه وی.
 دود پک، هغه هم سرد ورک.
 دود و رو نه، هغه هم سرد تربرونه.
 دود و رو نه، دریم حساب.
 دود که لامچان شی، د یوی بلا تمام شی.
 دود گوتی می توری کری، په تاخواری می پوری کری.
 دود لخ، په نه سرد پتیزه.
 دود لخ په حمام کنی بنه سرد ایسی.
 دود مرغان، یوه یی خاله، خبر نه دی یود بل له حاله.
 دود و بزی چن یود و پت کنی بند سرد وری.

دوه غوايى چي بنگر په بنگر شى، زيان د بو تو كانو دى.
 دوه هندوانه په يوه لاس كنبى نه نىولى كىرى.
 د هر چا سره خپل سىورى مل دى.
 د هر چا بابه، د خپل ئاخان ده.
 د هر چا په سر كنبى يوه پىاله بنگ دى.
 د هر سرد پاسه، سردى.
 د هر سيرى آب، په خپل لاس كنبى دى.
 د هر شى خوند په مالگه بنه كىرى، د مالگى خوند بنه په شه بنه شى.
 د هر شى جامه خىرپى، د بنه خوى جامه تە خىرپى، نه زىرپى.
 د هغۇ تازيانو خولى تورى دى، چي بنگار كوى.
 د هغە زغله چي يووار هوکى، بىانه.
 د هغە مە بىرپىرە، چي لە خدا يە بىرپىرە.
 د هغە و بىرپىرە، چي د خدا يە نە بىرپىرە.
 د هوپىيارانو ويل، د كانى بنگل دى.
 د هوپىيار بلا دى ورکە وى.
 د هوامرغى شل د پىسى
 د هيچا خراغ تر سهار د نە لگىرى.
 د هيلى مخ تور دى.
 د هيلى بچى تەلامبو مە زدد كود.
 د يار تر خې خېرى، خورى لگىرى.
 د يار سره يارى كرد، په عىبۇ يې غرض مە كىرد.

د یتیم اوښکی په خپله مور پاکېرى.
 د یوال نم زده وى، انسان غم.
 د یوالونه ھم غورونه لرى.
 د یوپى ونی لرگى، خەلۇى خەكمى.
 د یوستورى نە، دوپى پچى بىنى دى.
 د یوزر تلاؤنە، یوېخت بىندى.
 د یوه زىيان، دېل تكىيە.
 د یوه سپاھى بە خەدۇرە وى.
 د یوه لاسەتكەنە خىزى.
 د یوه مرىبى د سلوبادار.
 د یوپى ورئىخى حاکم، دشلو كالو كور خرابوی.
 د یوپى سېرىپى د پارە، پوستىن اور تەمە اچوھە.

(۲)

* دال چى گرزوی، خان بىساتى.
 داندۇغ بە يا وپىنى خورى، ياسپىنى.
 د بىرە چى پرئاھى پر تە وى، درنە وى.
 د بىرە د یتیم پە سر لويىرى.
 د بىرە يوه نىك مىرغە، يوه بىد مىرغە.
 د بىرې اىروپى، لىرم ترى لاندى غواپى.
 د كە كاسە خامخا چېپىرى.

ڇمان څلور کسه په څته پسی تلل، مگر ڏ بی کسی چیغی بی وهلي.
 ڏم چې دول وهی، زور بی لري.
 ڏم خومور شو، چې پاتې بی کور شو.
 ڏمه گډیدلی نه شوه، ویل بی ځمکه کېر دد.
 ڇوڊی به څلله خوری، ستر ګی به دنورو پری سرې وی.
 ڇوڊی پردي پیوروا ته مه ورده کوه.
 ڇوڊی څلله خوره، عقل له بله زده کوه.
 ڇوڊی د نانوای ئخی، زرده بتیاري چوی.
 ڇوڊی د لوښې له مخی خورله کېږي.
 ڇوڊی زما خوری (۱۱) تو تود سلاخانی کوی.
 ڇوڊی که د بل ده، نس خوری څل دی.
 دول په بیه، کبر و پیا.
 دول په تیرا غږیری، ما مندی کور ګډېروی.
 دول سوری گوته پکښې.
 دول بی د لیونی په لاس کښې ورکړ.
 دولونه می تر خولی تیر دی، دا بی ڇمېکی دی.
 ډیر کار، ډیره ګنډ.
 ډیر مه وايه، چې لږ خیژي.
 ډیر ویل د قرآن بنه ده.
 ډیره ګنډ، دمایې سر خوری.
 ډیر بی نه موندل، لږه بی نه خورل.

(و)

* راتگ په اراده، بيرته تگ په اجازه.
 راست اوسيه، پر لويء لار ناست اوسيه.
 راستي زوال نه لري.
 راکه زما چوته، بيزاره يم د گتني.
 ربستيا ويل ترخه دي.
 ربستيا وايه، په کوچنۍ يې وايه.
 ربستيا کنه وايم، الله مې نيسى، که يې وايم، عبدالله مې نيسى.
 ربستيا يازورور واي، يالليونى.
 راغلې پکښې کښيوتي، ډنډو پښکې پريوتي.
 رغستلى (۱۱)، له منځه وتلى.
 رمه کله شپانه خوشي دد، له خبتن نه خو نه ده خوشي.
 رنځوره آن دي تمام شو، چې لقمان پر تانادان شو.
 رنځونه د گرمي، علاج يې د سردۍ.
 رنگ دي د غله، ناستي دي پرڅه.
 رنگ مې گوره، حال مې پوبنټه.
 رنگ يې د ګل، خوندې د پیاز.
 رنگ يې د ملا، عمل يې د بلا.

(۱۱) - خښې پښتنه يې و رغستلى يې بولی.

رنگ یې مه گوره، خوند یې گوره.

رنگ یې د گلیگی، ولارد گول پرخای. (۱۱)

روپی، روپی پیدا کوی.

روپی که کوچنی ده، کارونه غتی کوی.

روته نه د کاله خوبنیبری، نه د میلمانه.

ورغ که یوه ده، وختونه یې دیر دی.

رود له و بالو خودنیبری.

روزی چا په منده نه ده نیولی.

روغ صورت نیمه پاچاهی ده.

روغ صورت نه پتیبری.

(۲)

* پرانده ته شپه او ورغ یوشان ده.

پرانده ته دخولی لار معلومه ده.

پرانده ته مه گلپرده، کانه ته چول مه وهه.

پوند په خپل کور بنه پوهیبری.

پوند په گونه پورې خاندی.

پوند په موری هرد ورغ نه لوپری.

پوند خو یوند یم، سترگو ته می ولی ڈکی راویدی.
 پوند خراغ خه کیی.
 پوند له خدایه خه غواپی، دوی سترگی.
 پوند یوواری، امسا ورکوی.
 پومی د وروستی پل دی.

(۵)

* زايد ته یې ویل: مه خیرپرده، ده ویل: مه غیرپرده.
 زايد ته یې ویل مه خیرپرده، ده ویل مه غرپرده.
 زامن خواپه دی، غشی یې کاپه دی.
 زر پر غره لار جوروی.
 زر تر سپو کال، پر کال قدر من وی.
 زر چې وی، زاری د خه دد.
 زر چې پاک وی، له اوره یې خه باک وی.
 زر زر گرتولوی، خبرې درویز گر تولوی.
 زر گر غولولی، په شلم کال پوهیری.
 زر که سپر خواپه دی، کال ته هم خواپه دی.
 زرغونه به لنگیری، احمد شاد به ئنې زپری.
 زربنده چې میرشی، چې میرشوی بیا زر ڈېر دی.
 زرده بودی پر خرده سپرده، چارتار وھی.

زره بودی او دوکاته خنی.

زره په خوله بدیری.

زره چی مین شی بنا یست نه غوایری، خوب چی ورشی بالبنت نه غوایری.

زره د مینی کور دی.

زره زره ته لار لری.

زره شوم، پاکیزه شوم.

زیور یو وخت مری، او بی زره تل.

زره هینداره ده.

زره یی بنه که، کار پری و که.

زدی خبری، نوی تویری.

زلفی سنبل، نس می پربل.

زلفی دخیاله زنگیدی، باد پری بدنام شو.

زما بنه شی، ستا گنده شی.

زما هله هله ازلی برخه می کرده تر چاپره.

زما پور دی پر کار گه وی، دکار گه مرگی دی نه وی.

زما دی خواست ورک شی، ستا دی داد.

زما زویه، تر مالویه.

زما غوری ستا پر کور تو لوپری، ...

زما یوی روپی، زده دی خال کرم که او بری.

زمانه منی، د خره منی.

زور چی قدم کیردی، عقل هلتہ ریردی.

زور چی زورور شی، عقل مرور شی.

زور چی راشی، دحساب ملاماتوی.

زور چی له بخته جلاوی، په بدو مبتلاوی.

زور چی پری ورشی، عقل لرو برشی.

زور چی زور ورشی، پتی له تخمه سره خپلشی.

زور ته پوله نشته.

زور خوزور، چل هم د زوره کم نه دی.

زورور دی تر پام کمزوری مه شه.

زورور غویی، دغولی منع نیسی.

زور یې د ملخ ترا پی پر مخ.

زوره پیوندود، بریند به نه شی.

زوره غل په خپل او لس کښی غلانه کوی.

زوره غویی کونجارد په خوب کښی وینی.

زوره که بار نشی ورای، لارورای شی.

زوم نه باله شی، نه شاره شی.

زوم یې د خوسر له نفری اخلي.

زوى چې و نه ژاړی، مور تى نه ورکوی.

زوى ته اړ گوره، لور ته لور گوره.

زوى ته دمور په ستر ګه گوره.

زوى مې را ملا کره، کله مې ولاړي.

زويې په بنه دې غواړم، د خان د بنې د پاره.

زوى یې غوبت، خیر یې نه غوبت.

زهر خه خروار خورلی، خه مثقال.
 زداو تهله یوه اسله، زه نوولي شوم کم اسله.
 زه او ته راحی، خه به و کاندی قاضی.
 زه به خه کوم راتور، چه غومبر وهی په زور.
 زه پرتا، او ته خطا.
 زه پور غواړم، ته نور غواړی.
 زد پوهیزم او خپله بنی.
 زه په تمه، ته بی غمه.
 زه ترنا جار، ته پر ما.
 زه چی ستا سپیری خولی ته گورم، زنگ دی د یتیم را معلومیزی.
 زه خان خورم تاله، ته خاکینی ماله.
 زه دابی مزدوره، ابی د کلی مزدوره.
 زه دی باغ نه ویس، ته واپی تارو درغی.
 زه بی په پیری شک لرم، ته ورته مریدان نیسی.
 زه دی پر میری ژاړم، ته می په خوله پوری خاندی.
 زه دی پوزه غوڅوم، ته پیروان غواړی.
 زه دی حق نه گنیم، ته واپی چی درانه بی وتله.
 زه دی نه کرم، ته شین کیږی.
 زه دی ورانه منم، ته سپرلو را ته ویس.
 زه چی ستا بر منگووم، ونه دلونگووم.
 زد زد ورویم، دی سیخ را یوی.

زه ستادارو، ته زمادارو.
 زه ساده، ته حرام زاده.
 زه گوزم تاته، ته گوری ماته، کارشو تر منع پاته.
 زه وايم اويره نشته، ته وايپي پتيرى پخپي كرده.
 ره يم ستاد غاري، تله ما خخه سپيركى غوايرى.

(ژ)

* ژاولي چخونيا شوي، نه دتاشوي، نه دماشوي.
 ژرنده او جومات نه پيرتنى.
 ژبه لنه لبته ده.
 ژرمه گلپيره، چي سپك نه شى.
 ژرنده په چل گرزي.
 ژرنده چي بار نه لرى، په خه به گرزي.
 ژرنده گپى خدای خوار كرى، ختىه پرته او مزد خورلى.
 ژرنده كه د پلار دد، هم پهوار دد.
 ژرنده كه هر خومره گېندى شى، لاندە غىنم نه اويره كوى.
 ژرنده و گرزي، چي اويره و كپرى.
 ژرنده ماته شوه، تېكتىكى يې لابورى.
 ژراهم دزد زور غوايرى.
 ژمى كلهوى، چي باد باران وي.

ڙڻي دي تود مهشه، دوبى دي سوره.

ڙڻي دخوار او غريب زيان دى.

ڙوند دي ورک شه له مرگه بتر.

ڙوند يي گران، مرگ يي گران.

(ڏ)

* ٻوغ د مُلا، امين د ڪلی.

ٻيرد زما، واک يي د مُلا.

(س)

* ساپي سم سمکي.

سپر هغه گزوی، چي تورو ته او برد سموی.

سپما سپما، نه له ادي نه له ابا.

سپمولی، سپو خورلى.

سپنسى، په نري ئاي شكيرى.

سپور د پياده له حاله څه خبر دى.

سپور خور، خاورى خور.

سپى په هليو کي نه خور بيرى.

سپى چي څومره غاپي، هومرد نه تراپي.

سپی چی ایسارشی، یا .... یا غاپی.
 سپی چی گرزوی، په هنیو کی یې وله.
 سپی چی غاپی، خه وینی.
 سپی خپل بادار بنه پیژنی.
 سپی د پیل په سیوری کنېتی ته، ویل یې دا سیوری زمادی.
 سپی دې هغه و خوره، چی پیژنی دې.
 سپی دیرد خان د پاره غاپی، لبود کور د پاره.
 سپی غاپی، کاروان تیرپیری.
 سپی کور په کور اخته وی، خوار فقیر ته یې یودوی.
 سپی که هر خومره بدشی، بیا هم د چښتن کور ساتی.
 سپی هلیو کی خوری، ئان ته یې نه انگیری؟
 سپی یې وھه، چی خاوند یې وویرپیری.
 سپی یې د کور د په زغاسته تیرپیری.
 سپین تکی د هرچا خوبن دی، مگر د پیشوور پسی کنېتی لوپری.
 سپین غر بی واورې نه وی.
 سپین ویل یا لیونی کوی یا زورور.
 سپین والی د زرده بنه دی، نه د وینستو.
 سپین وینسته د مرگ استازی دی.
 سپینه ورول کا، توره ویرول کا.
 سپینه وايد چغه شه، د چاد مخه.
 سپین پگری سر یو ته، بنخو په سر کرې دی.

ستاخه کمی دی، چې په لاس دی سورغمی دی.
 ستادابه خورو، زما دابه ساتو.
 ستایې وابن، زما یې غاره.
 سترگې پتیوه، شمکی (۱۱) تیرود.
 سترگې په بنونه دریروی.
 سترگې د سترگو شرمیری.
 سترگه پنده بنه دد، نه لار کوره.
 سترو و گتیل، هوساوو، وختیل.
 سخ دهغه چا، چې غم یې پر بل چا.
 سخت ساعت، یو ساعت.
 سخوندر د موری په زور غورئه.
 سریرد بنوی، دنه گریینی.
 سر په خپلو و ین بتانو نه درنیروی.
 سر ترلی، من خورلی.
 سر چې د شال و یروی، له کشمیره و رته رائه.
 سر چې بې جنجاله شی، کلیو شی.
 سر خه په یود لوطه نیپیره، خه په لسو.
 سر خریلی بنه دی، نه میره شرلی.
 سر دمیری، جنگ د میند غواهی.
 سر دی اسماں ته رسیبری او عقل دی تر پنبو لاندی دی.

سر می گاتیه، غور می بایلود.
 سر می لور دی، چی بابا می په لبکر دی.
 سپری کسه، جامه پری نیسه.
 سپری غرونه دی، بشخی بی ایمونه.
 سپری یونور، جامه بی بل نور.
 سک چی توره ویاسی، بی واره نهوى، غنم چی وردی ویاسی، بی باره
 نهوى.
 سلام بی نه اچاوه چی وایی چاوه پر ..... و خوت.
 سل جادوگر، یو غیبت گر نه دی سره برابر.
 سل خویونه نور کری، یوبه د مور مور کری.
 سل دی تنورونه دی، یو موتی دی اووه نشته.
 سل ددی موره وای، پرمور دی وای.
 سل دی ومره، یودی مهمره.
 سل ذزرگر، یو د گر (آهنگر).
 سل د پور یوه ایکی دکور برابر نه دی.
 سل روپی پور که، زوی په بازار لوی که.
 سل روپی پور که، داختر شپه په کور که.
 سل کاله د ونی، یوه شپه د مرغی.
 سل کاله بندی وای، خوسا بی د ژوندی وای.
 سل کسه هندوان وو، بد رگه بی لانوره غوبنته.
 سل میری پر دی کوی، یو میری نخری کوی.

سل منی خوره، یوه به دی زهرشی.
 سل یې گوری، یو یې غواپی.
 سل یې مړه کړه، لا یې بدی نه بولی.
 سلواغه هره ورځ په خا کښې نه لوپړی.
 سود په لاس، پیسې تر کاله.
 سور دی سوریدلني، ترا او ګنو وتلني.
 سور سپې، د سور لنډي ورور دی.
 سوی چې بارسی، بار یې خه وی.
 سوی چې خروپری شی، خوک به و خوری.
 سوی دخاوندوي، سپې هسپې منډې وهی.
 سیالی مې د خانانو سره کړه، کور مې وران شو.
 سیال مې یې، مخې مې نه یې.
 سیې خورم، مثقال گتیم، بې بې اوسم، که درڅم..
 سیلاپ لوی کانهی رغروی، کمکی پر څلڅای پر پېردی.
 سینه دې دریاب که، خوله دې بیېری.
 سین په وېنسو نه بندېری.

*****

(ش)

شپه به وی، یاران به نهادی.
 شپه که تیاره دده، منی په شمار دی.
 شپه یوه دده، غله یې دیر دی.
 شپه ورخی لکه داره ته منگو ته کله غم را ویری کله بشادی.
 شپنی د لیوه کار نه دی.
 شر چې غواړی، پرې پیښ به شی.
 شرع زده منی، که خوله.
 شرع بنه ۵۵، د بنو میر و په بنه ۵۵.
 شرع ظاهر گوری.
 شرم په ستر گو کښی دی.
 شرم د ایمان پوښن دی.
 شرم د بدی چارې، بنه دی.
 شرم د هغه وساتی، چې په شرم پوهه بې.
 شرم مې کوت، بیخ مې خوت.
 شرمبن خه غواړی؟ باد و باران.
 شرمبن هغه میره ویری، چې له رمې خخه جلا وی.
 شرمبن کی د مار سره غزیده، پر منع و شلیده.
 شری سیری، په مکه کښی آرام نه لری.
 شکون که حلال دی، رنگ یې د مردار دی.

شلومبی او بنوروا د بی خوننده سری لبیری.

شلومبی ورده، مستی را ورده.

شنبی په غلام نه چیچل کبیری.

شنبی که آسانه وای، سپرو به پلو تنه ورکولای.

شوده را ورده شلومبی ورده، کور دی خپل دی.

شولپی په یوه تک نه سپنیزیری.

شولپی می دی شیلپی وی، خود سیال سره می دی سمی وی.

شیخ پریده، خوله پتیه بهتره ده.

شیطان ته بی ویل خاوری خوری، ویل بی چې غوری : سره وی.

(بن)

بنادی در باندی غم دی، چې په تا پسی لرم دی.

بنادی د یاری، غم د وراری.

بنار په نرمه ژبه خور کبیری، نه په کلک کوتک.

بنایسته په سلوکنی یووی.

بنایسته گل ته دهر چا تلوسه وی.

بنایسته مخ د خور و زرو مرهم دی.

بنجھه په کور بنه ایسی، ژرنده په شور.

بنجھه چې زرده شی، خوله بی پسته شی.

بنجھه د تن جامه ده.

بنخه د میره په خوبنه ده، نه د کلى.

بنخه د بنامارجنگ ته تياره ده.

بنخه کيده پښتى ده، ماته به يې کي، سمه به يې نه کي. (۱)

بنخه که هر خومره بنه ده، د سري خاي نه شى نيوله.

بنخه يا په کور، يا پر گور.

بنخه مي دې نجل وي او زامن مي دې سل وي.

بنکار تازى وکړ، خوشالى کوته (۲) کوي.

بنوبي جامي، شوي درني.

بنه انگور چغال هم خورى.

بنه، اویه هم نه وړي.

بنه یاران پر ناوه معلوم ميرى.

بنه به دې د بنوکوم، بد مي چې د مورزوی شى خه به يې سود کړم.

بنه به دې لور کړي، بد به دې څور کړي.

بنه په بدو هم معلوم ميرى.

بنه په بنه سري کړه، يا به يې درکړي يا به دې ياد په بنه نامه کړي.

بنه پر دې دنيا وي.

بنه پر دنيا کينه، پر عقبى توبنه ده.

بنه پر چانه ورکېږي.

بنه پر بلو، د ميره و کاردي.

(۱)- مطلب تري ناپوهه بنخه ده.

(۲)- کوته پسی چې د بنکار او منیه نه وي.

بنه په بنه دی، بد په بد.
 بنه جالوان د طوفان په ورخ معلومیبری.
 بنه چی خوک پیژنی، بد به ولی کوی.
 بنه چی یاد کری، نویی برباد کری.
 بنه حال به دی سودمن کی، بد حال به دی هم پک، هم پمن کی.
 بنه، خپل خان ته بنه راولی.
 بنه خدای بنه بللی دی.
 بنه خدایه زوروره! مور مه کرده د مور مزدوره.
 بنه خوی به دی سلطان کری، بد خوی به دی حیوان کری.
 بنه خوی، دسیری کانه ده.
 بنه دوست په بد خای کنی معلومیبری.
 بنه دی د نورو، بد دی زما.
 بنه د خپل وی، چی تل ترتل وی.
 بنه دی هم د میره، بد دی هم د میره.
 بنه د هغه چا سره خوند کوی، چی پری پوهیبری.
 بنه، زوال نه لری.
 بنه زیه، د خزانی کونجی ۵۵.
 بنه، بنه دی، بد بد.
 بنه عمل، دلاري مل.
 بنه کری خوری بنه کری چی زما له کوری یی کابری، بیا یی بیرته
 راته پاخه کری.

بنه کوه، بد مه کوه.
 بنه کوه، له پاچا مه بیزیره.
 بنه کوه چی بد نه وینی.
 بنه میره، له مور نه زیاته وی.
 بنه می غواره، بنه به دی غوارم.
 بنه و که، په تاخچه کتبی یې کتبیزیده، یوه ورخ په دی پکارشی.

(ص)

صبر که تریخ دی، میوه یې خوره ده.
 صبر درنه برخه لری.
 صبرد میرو لوی هنر دی.
 صفره ووته، بلا ووته.
 صورت یې غت، په کار کتبی لت.

(ط)

طبیب هغه دی؛ چې رنځ پرې تیر وی.
 طبیب که طبیب شی، خپل سر به دوا کوی.

(۸)

عاشق سر نه لری، غم د لبترکر نه لری.
عاشق تل لوغېن وی.

عاصى پوهېرى او دوزخ یې پوهېرى.
عاقلان بدی ورکوی، بې عقلان په بدو ځان اخته کوی.
عاقل به ځان ناپوه بولی، بې عقل ځان پوه بولی.
عاقل پر منځ څی، ترشا گوری.

عزیز د خدای نوم دی. (۱)

عشق او مُشک نه پتیری.

عشق یې چې پت که، ځان یې سټ که.
عقل په سر دی، نه په کال.
عقل په پیسو نه اخیستل کېرى.

عقل چې یې کم وی، پر کوربې یې تل غم وی.
عقل د عزت ورور دی، که عقل لری عزت یې پور دی.
عقل عقلمندی غواړی، هنر هنرمندی غواړی.
عقل که نه لری خه نه لری، عقل که لری، هر خه لری.
عقل که خوک مومی، دولت کور لره ور درومی.

(۱)- دامتل د عزیز ولی ارقام ولی دستابنې په ځای کېنى استعمالېږي.
مطلوب دادی، چې قومی عزیز دیر بندده، خکه چې عزیز د خدای نوم دی.

(غ)

غاتري ته يي ويل: پلار دی خوک دی؟ ويل: آس غوندي ماما لرم.
غتيه گوله کومى خيري.

غتني سترگي خان ويني، وري سترگي جهان.
غربه در په شا کرم، توان به دې پيدا کرم.
غر په غره نه ورئي، سېرى په سېرى ورئي.
غر که لوی دی، په سر يي لار ده.
غر په پر پتبوی.

غر ولاړ، غشى يي یووړ.
غريب هندو دی، چي ايمان نه لري. (۱۱)
غريب سېرى او برگ سپسي.

غريب ته یوه گيده مستي پسرلى دی.
غرى زمريان ماتوي، غوبني گيدهو خورى.
غر که شار بى په دربى، کوچ يي خورى توره پشى.
غر که هر خوچي شاربل کېرى، کوچ کوي.
غپري، دغوريوشى.
غلا کړه، بلا دې پر ما کړه.
غلا مه کوه، له هيچا مه بېرېړه.

(۱۱)- په داسې حال کښي چي یوسېرى خان ته غريب وابي یا بل خوک ورته غريب
ووابي، نودي وابي چي غريب خو هندو دی، چي ايمان نه لري.

غل اوسمه، په انصاف اوسمه.

غلبیل ولاپ شو، کوزی ته یې ویل په تاکنېی دوه سوری دی.

غل په غلانه شرمیبری، ته یې په نیولو شرمیبری.

غل په غوجل کنېی پتیبری.

غل تر کوره پورې مه شره.

غل چې غلا ته ئى، قسم په شاگرز وى.

غلە چەغواپى، د ئاخان ملە غواپى.

غل غل پیشنى.

غل کە نه تنبتى، مل دې وتنبى.

غل کە ھوبىيار دى، قافله والا بىدار دى.

غل لە خپل سیورى خخە ویرىبرى.

غل لە خپل ترپ نه ھم وپىرىزى.

غل لە خوکى داره نه دارىپى.

غل ھم وايى خدايە، مل ھم وايى خدايە.

غل يو، لارې یې ھېبرې.

غلوسل کورونه وران کړل، خپل یې ودان نه کړ.

غلو به قافلي وھلي، نونه چې کوتې یې وھلي.

غلە درى وھى، بد بختى پلى وھى.

غلە کورونه وھى، بد بخت زورونه وھى.

غلیم چې ژوپل وى، دوستان بې ڈير وى.

غلیم کە دې د سروپى، تر خپل منافق بھتروپى.

غم بد دی غمجن بد دی، دوست غواړم دېسمن بد دی.

غم دی د لالی په سرمسته دی تازه گرزي.

غم له غمده نه شرمیږي، پرون ابی مړه وه، نن توره چرګه.

غم يې لاپاخه نه دی، ژرنده کښې يې اوس وار نیسي.

غوا که توره ۵۵، پې يې سپینې دی.

غواړي حلال نه دی، بڼانک په سر گرزوی.

غواړي چې سره بتکر په بتکر شی، زیار د بوټواو کانهودی.

غويه چې په لاس خلاسېږي، په غابېو يې مه خلاسوه.

غور پر غورو تویېږي.

غوری په گوټي، اوړه په موتی.

غوری د زېړې غوا، کوچ د سپینې غوا.

غوری چې دیر شی، خوک خان نه پرې غوروی.

غوری لا غور.

غوری يې گاته، سر يې بايلود.

غوبښو پلمه غوبښه د بنی خوله وخته.

غوبښي چې پر قصاب ارزانه شی، پر جهان ارزانه شی.

غوبښي خانانو و خور لې، پر هلهو کو يې سپی جنګ کوي.

غوبښه که وسوئی هم له پیتونه بنه ۵۵.

غوبښي ده رچا خوبښي دی، مګر پیشی ايمان پرې راوری دی.

غوبښه د ده رچا خوبښه ۵۵، خو د پیشو ورپسې کسی لویېږي.

غوبښي دې هغه خوری، چې توری وهی.

غول خوری، مبنوکه خنلی.
 غوندی گلیگی تشوی، جوالونه کوچنی تشوی.
 غویی دی چی پهوندری لوی شو، غابنونه بی مه گوره.
 غویی چی زود شی، په خوب کتبی کونجاوه وینی.
 غویی دبزگر ملاتر دی.
 غیرانونه چی پر خره باندی شی، نوم بی غیرت خان شی.

(ن)

فقیرانو ته کوچی مه بنیه.
 فقیر ته یوور پوری، سل ورونه پرانستی.
 فقیره کور دی چیری دی، ویل: هر چیری.
 فقیری بی مکره نه کیری.
 فقیر خوفقیر یم، کچکول می میین دی.
 فیل په مالگه شه پوهیری.
 فیل چی مهشی هم په نس کتبی یو زنگون اویه ولاوی وی.
 فیل چی ژوندی وی، یو لک چی مه شی دوه لکه (۱۱).

(۱۱)- د فیل غابنونه دیر قیمت لری، نوئکه بی پس لدمرگه قیمت زیاتیری.

(ق)

قابلیت دلمر سترگه ده.

قاضی ملامتولم، زنه ملامتیدم.

قام له قامه نه بیلیری.

قديمي يار، زين كري اس دي.

قريان له خپله کوره، چي خبری شی په زوره.

قصابان چي ديرشی، غوا مرداربری.

قصاب قصابي کوله، يتيم شپه ورته تيره کره.

قلم يې چي جاري شی، مور پلار يې راضی شی.

قنداؤ کورت، په یوه نرخ دي.

قول يې چي خطاوي، په قرآن به يې شه ويساوي.

قياس اانا کاوه، چي ملابي غوته ماته شوه.

قياس بابا کاوه، مرکندي يې ماته شوه.

(ک)

کار اسان دی، پيل يې گران دی.

کادانه خوسیان خلاسوی، کندوان کوچینیان.

کار نه ده سسته پسته، خوراک ته ده تندرسته.

کار د بابا، خوراک د للا.

کار زده کري بنه دی، دبسمن وژنی.

ئار کوه خدای یادووه.
 کارگه ویل زما سپین ککیه زیوه زیزگی ویل زما پستکیه زویه.
 کارگه مرداره خوری مبنوکه څنله.
 کارگه غونډی ټوبنیار دی.
 کارگه دزرکی تگ زده کاوه، خپل یې هیرشو.
 کارگه په پسلی څه خبر دی.
 کارگه ته کنلر هم باغ دی.
 کارگه له اصله توردی، سپین بهنه شی.
 کاروان په باج نه ورکیږی.
 کاروان تیرپری، سپی غپیږی.
 کاروان بندپری، دخلکو خولی نه تپل کیږی.
 کارونه ازلی دی، نه په زور نه په زاری دی.
 کار می د بل خوبن، خوراک می دخپل.
 کار می له لاسه واخله، کب می له خولی.
 کار ګر کورمروی، لیت مورژروی.
 کاره بارونه، خدای سموی.
 کاسه په کاسه ده، کرده په کرده ده.
 کاسه چې په کاسه شی، دخداي وجه به څه شی.
 کال به داوی، شپی به نوری.
 کال دکاختی دی، شامت د بودی دی.
 کل دی په لکړه تیر کړ، که په ککړه (۱۱).
 کلی چې اویو یووړه، خوبهارې ما ورپسی خوشې کړ.
 کام پسې، ناکام دی.

کام کام ته ئى، اوپه خپل مقام ته ئى.

کام کام لره ئى، وریجى لغمان لره ئى.

کامه بى لوتى كرە، بىر اگان اوس خبرپىرى. (۱۱)

کانى بە پوست نەشى، دېنىم بە دوست نەشى.

کانى دېتىم پە سر لوبىرى.

کبر... کاوه، خوار بى پېنتون كە.

کېرجەن د خدای دېنىم دى.

كتابونە دريابونە دى.

كىت دې سىرىپى كە، چې پاتى مانا (۲۱) شوە.

كتوه چې پە سر رانەشى، نە تويىپىرى.

كتىرى گەمات نەشو، ازانگە بى ولاپە.

كتىپى كولال جوروى، نىتى بى مىزىپى بدوى.

كىنچنى تە ويل چې يار دې مەر شو، دى ويل: د كومى كوشى؟

كراستە داسى ئاي خىخوە، چې پې كېنىنى.

كربونى، سرە بولى.

كرمەغەم نە ئەغم دې راۋوپەر.

كرى اورىشى، غوارىپە غنم.

كىپى ورپى چارە، يو آس غوارى درى نالە.

كىرىپى پە خپلۇ مەراندو ولاپەددە.

كىپى چارى پە خدای سەمپىرى.

(۱۱)- دا متل پە ننگەھار كېنى ويل كېرى.

(۱۲)- پە ونە كېنى اوچت خېر تە واىي.

کشتی په نیت چلیبری.
 کلا ترلی، بلا ترلی.
 کلپی روپی، په زرگرنه چلیبری.
 کله دریاب، کله کریاب.
 کله وار د ابا، کله وار د ادی.
 کلی دی ودان وی، لیوان دی پری روان وی.
 کلی په مشر، ممبر په ملا بنه بنکاری.
 کلی کوربه او را خیست، پیغلو ناوو به غبر نه کړ.
 کمال زده که، په تاخچه کښی یې کښیږد.
 کم اصل چې بسیا شی، عقل یې خطاشی.
 کم بخت سړی به د پردي خیرات سرخان وی.
 کمبختی بنځی په کال کښی دوه واره لنگیږی.
 کمیس می روغ کړ په بخی، خیال می خپل گوتی پردي.
 کننځ (۱۱) خوهر خه وايی، که یې خوک ومنی.
 کوتک و هه دورور د پاره، خبری کوه د خدای د پاره.
 کوتري دی، یو له بل بهتری دی.
 کوت کوت دلته لري، هګۍ هلتله اچوې.
 کوتله و سوه، دیوالونه یې پاخه شول.
 کورت او غوری واي، ناست ورته مړنی واي.
 کورت دی وی غوری دی وی، په منت او په سوتی دی وی.

کور دهفو گران وی، چې گنگلی بې په ایمان وی.

کور دهاما دی، لاس مندہ گوری را باسه.

کور کنې دی جواری نشته، له دماغه دی دېلکو بوی ځی.

کور دی لري، کوڅه دی نزدې.

کور چې سرد کورشی، د کلی مخې شی، کلی چې سرد کلی شی
دولس مخې شی.

کور مې در جار کېږي، ترورہ د باندې.

کور مې دی تالاشی، بول مې دی بالاشی.
کور ودان، د ورور ودان.

کوزدده له کوره وکړد، واده له پوره وکړد.

کوز بار تر مزله نه رسېږي.

کور لرگې په بار کنې نه تېل کېږي.
کو لاله، وکړه خپله سیاله.

کونیده هم ژاري، رنیده هم ژاري، برني راوري په ناوريين ژاري.
کونیده د لیوره په تمه، د میره ووته.

کونیده چې ستر ګې تورې کېږي، میره به وکړي.

کونیده چې د میره په تمه شود، له وړو ټولو ووته.

کون دود وارد خاندې.

کوم شی چې نه پایی، زرد تېل پرې نه بنايی.

که آغا مری که بې بې، زما دی وي پخه ډوډي.

که باران وي که ېلې، مبلمه غواړي بشه مېږي.

كه باع خراپوي، الو پكتبي بدد.
 كه باخور نه خوري، بد پري مه وايه.
 كه يي شبتهن دير بداي، دغرو غر خه به دير واي.
 كه پورته گورم پان دي، كه بسته گورم پانگ دي.
 كه پرتا واوري، پرما به و خاخي.
 كه په خپل وطن کبني خان يي، پر بل وطن اريان يي.
 كه په ژرا ژوندي کيداي، ميري به ژوندي شوي واي.
 كه په سبا ناري دي بناد شوم، غر مي ته به دي هم پاتي شم.
 كه پيل په پيسه شي، چي پيه نه وي خه يي کوم.
 كه پيو ته دي زره کپري، غوا واخله.
 كه تاويل ته يي، ما ويل ته يي، هم به زديم هم به ته يي!
 كه تل لونه وي خوانان به نه وي، كه تل غولبو نه وي
 غوايان به نه وي.
 كه توره دي لنده دد، قدم ور واخله.
 كه ته کپي سمي چاري، تا به خوك باسي دلاري.
 كه ته غريي، زده غوندي، كه ته مار يي، زد لندي.
 كه ته مري، هم ماخويه وري.
 كه ته کنوي يي، زده برغولي.
 كه ته نازو شي، نو مير خان به خوك زپري.^(۱۱)
 كه ته تگ يي، زده تگ مار.

(۱۱)-اشارة و حاجي ميري ويس نيكه ته شوي ود.

که توله دنیا اویه و نیسی، داپلی ترپیر کی پوری وی.

که جنگ نه کوی، لکی خودینگه و نیسیه.

که خوک نه شرمیری، خوک به بی و شرمومی.

که خه واپی، خه به او اری.

که خان په عذابوی، له بی عقل سره اشناپی کوه.

که خان و زنی زردکه خورد، که زردکه و زنی اویه پسی چیبیه. (۱۱)

که ئغلی له جنجاله، نوتاک مه برد بی دپواله.

که خانی غواپی، دیر ته لاز شه. (۲۱)

که خاوری اخلى، نوله لوی چپران بی اخله.

که خرخوری می زاره دی، هلوکی می درانه دی.

که خرد بی نه وری، په کوتی بی بار کرده.

که داغوا مرد شی هم به تا ورد شی.

که دبیدیا کانچ پاسته وای، گبدرانو په وهم نه وای پری ایبی.

که دنیا چپرده شی، آخر به تپرده شی.

که دسکار دکوره تبل درکرده شی، لمن ورتنه نیسیه.

که دی په بنو یاودل، په بنو به بیاد شی.

که دفصل خواریم، داصل خوار نه یم.

که دبگ دسر وشی، بیخ بی د مسو دی.

که دسهار ورک مابنام کورته راشی، ورک نه دی.

(۱۱)- مععاوادی، چی اویه دزرد کی نفع لری کوی.

(۲۱)- بز په پښتونستان کښې پو ریاست دی.

که دبمن گیدر وی، تابه ورنه د زمری نیسه.
 که دومرد بادر وای، نوم به دی فتح خان و.
 که دبمن دی هر خومره خوارشی، قوی بی بوله.
 که د کاله رنگ بدیری، د مبلمه هم بدیری.
 که روزی په عقل وای، بی عقل به له لوری میر و.
 که زده نه وايم، دا گوډه پښه می وايي.
 که زور په بازو نلری، زر په ترازو نلری.
 که ساره دی، په تول بشاره دی:
 که زمری وری پاتی شی، د گیدری پاتی شونی نه خوری.
 که سر غواړی، سرمه پاشه.
 که سری وزگاړ وی، د کوچنی خوشحالول گران نه دی.
 که سل کاله ژوندي بی، عاقبت د گور بنده بی.
 که سیند لوی دی، خود سپی ورته ژبه ورویل دی.
 که شاپې نه، خک خواوشه.
 که غرلوی دی، په سر بی لاره دد.
 که غواراغله په بی، که نه راغله پردي.
 که کښسته خوله پته، په لاس به رانه وری هېڅ گته.
 که کښته توکرم بزید دد، که پورته توکرم بربیت دی.
 که کټوه خوتپری، خپلی شونلی سوئی.
 که لار شې تر بلخه، درسره ده خپله برخه.
 که لعل هر خومره خرابشی، له جسوښه دی.
 که ما چاره درلودای، سر به می ولې داسې بېر وای.

که ما و پوښتني، ته به و تښتني.
 که مېري خبرې کولې، نوولې به مېرو.
 که مېلمه يې، شوټ خونه يې.
 که مېئکه توله اور بشې شې، د خرد پکتې لېه ده.
 که مشر مشرتوب غواړي، کشر هم د دنیا دود غواړي.
 که مرګ غواړي، کندوز ته لارشه. (۱۱)
 که نه پوهېړي، خوان مال اخله.
 که نه مري، آخر به و مري.
 که نېړي و دانه ده، په مېري قیامت ده.
 که والوزې مرغه شې، د نصیبې به تېر نه شې.
 که ورور شوې درور شوې، که نه ورځه د خواري خواري اور شه.
 که ورور ده، په مخه دې گور ده.
 که وږي یم، سېري لا نه خورم.
 که ورڅه د زورور ده، شېه د کمزورې ده.
 که هرڅو هوبنیار يې، نادان پوښته.
 که هري بنهې میرخان زېرو ولاي، نو میرخان به ولې يادېداي.
 که هين کېږي که پین کېږي، دا پتې به شين کېږي.
 که یار نادان وي، نو کار گران وي.

(*****) (*****)

(۱۱)- دامتل د هغه زمان ده، چې کندوز له شارو څمکو او خنګلنو خخه ده کړو.
 اوں کندوز بهه ودان ده او د مرګ په ئخای پکتې ژوند راغلې ده.

(گ)

گامیښه د گل په بوي خه پوهېری.

گتیه بې ستريا نه کېری.

گتیه په تاوان کېری.

گتیه په سر سینه کېری.

گتیه تر گتیو لاندې دی.

گتی د اړواوو دی.

گنې دی لالا کوی، هړې دی عبدالله وهی.

گرګه بل علاج دې نشته، بې له مرګه.

مګر ګه چې زړېری، اور پړې لګېری.

گړنګ بې خېبدې، چې خدای وکړه ستایې خه.

ګلاب په بوته گښې بنه بسکارېری.

گل د کدو گل گوره، بو پورته کوه ترې لاندې بل گوره.

گل له گل سره بنه بسکارېری.

گل چې د ماخې وی، هم بنه دی.

گیلګۍ د مورې، په زور غورئې.

گنجې که ډاکټر واي، د خپل سر علاج به بې کړې و.

گور که گران دی، خود سړی ناکام دی.

گوره چې اوښ پر کوم اړخ خملی.

گومل که وچ دی، رود یی بهپری.

گیدرہ چی خه پیدا نه کری، خکولی (۱۱) پتیوی.

گیدرہ داوبن په سیوری تله، ویل یی دازما دی.

گیدری ته خپل پوست بلا دی.

گیدرہ تر هغی دی بشادی دد، چی خونمر نه دی ختلی.

گیدری سترگی پتی کری، سپی و نیوله.

گیلانه خه بلاشوی، چی دلوی و کم د خندا شوی.

گیله له خپله کری.

گیله له ساره دد، نه له مارد.

((*****))

(۱)- خکولی بود یوتیه وچ پوست ته وبل کری.

(ج)

لار په مزله لنهبری.

لار میندلی، مامی پری تللی.

لار ووه، دخای لار گوره.

لاس چی ماتشی، غایری تهئی (لوبی).

لاس می تور، مخ می په تور.

لاس چی ترسخر لاندی شی، په ورویی راکا (۱۱).

لاس دبری کاردي.

لاس لاس پېژنی.

لاس می توری پیشو خیلی دی. (۲)

لال په ایرو کنبی نه پتپوی.

لالپوره، په میرو پوره.

لامبو په بریره نه دد.

لاندہ کری، درسبلی، وچ می لاندہ نه کری. (۳)

لېت د دوبی سیوری غواړی، د ژمی پیتاوی.

(۱)- سخر لوبی تری ته واپی.

(۲)- دامتل دا پول هم ویل کری: «لاس می تور سپی خیلی دی.

(۳)- ددی متل معنی داده، چې ضرر را رسبدلی هغه به وزغم، نور را پېښ نه کری.

لَتْ يَبِيْ دَكُورْ پَهْوَرَهْ كَبْنِيْ غَوَارْ كَهْنَهْوَيْ، نَوْ بَهَا زَارِيْ.
لَتِيْهْ بَسْخَهْ، وَلَورْ نَهْ لَرِيْ.

لَرْگِيْ تَرَاشَهْ، (تَوَرَهْ) سَرِيْ خَنِيْ جَوَرَوَهْ.

لَرِيْ شِيْ بَرِيْ شِيْ، پَهْ بَاغَوَانْ بَرَابِرِيْ شِيْ.
لَرِيْ لَهْ سَتَرَگُوْ، لَرِيْ لَهْ زَرَوْ.

لَرِيْ مِيْ وَادَهْ كِيْ، چِيْ دَابَانَهْ كَنْدِولِيْ شَاكَاسِيْ وَبَولِمْ.
لَرِيْ مَهْعَهْ چِيْ لَهَوَهْ دِيْ وَنَهْ خَوَرِيْ.
لَرِيْ مَهْهَهْ، نَزَدِيْ وَگُورَهْ.

لَرْمَتَهْ بِيْ وَيَلِ كَوَچْ، دَهْ لَكِيْ پَرَشَاوَارَوَلَهْ.
لَرْ خَوَرَهْ، هَوَسَا بَهْ اوَسِيْ.

لَرْ خَوَرَهْ، تَلِ خَوَرَهْ، دَهْرَ خَوَرَهْ زَهَرْ گَنْدَهْرَ خَوَرَهْ.
لَرْ خَوَرَهْ، نَوْ كَرْ وَنَبِيْسَهْ.

لَرْ خَورَاكْ، دَهْرَ عَبَادَتْ.
لَرْ خَورَاكْ، دَجَانْ كَومَكْ.

لَرْ خَوَرَهْ، دَهْرَ گَتِيْهْ.
لَرْ وَرَكَهْ، دَهْرَ وَگَتِيْهْ.

لَرْ وَيَلِ، دَهْرَ كَارِ.

لَرْ غَبَرَبِرَهْ، دَهْرَ كَوَهْ.
لَرْ گَتِيْهْ، تَلِ گَتِيْهْ.

لَرْ مِيْ دَرَكَرَهْ، نَوْ خَونَدِيْ بِيْ دَرَكَرَهْ.

لَغَتَهْ دَهْغِيْ غَوَارَهْ، چِيْ شَسِيدِيْ بِيْ خَوَرِيْ.

لکه ابا، هغسی بی قبا.
 لکه ادی، هغسی بی پایخی.
 لکه اوین لری گوره.
 لکه پیر، هغسی وراشه.
 لکه پزه، هغسی نته.
 لکه تنده لبنته پر هرده خوایی کزوی.
 لکه جولا، خپلو پنستو ته گوری.
 لکه چرگ اذانونه پر کوی، لمونع بی هبچانه دی لیدلی.
 لکه چرگ په ناود زور شوی.
 لکه خان، هغسی جهان.
 لکه خنگل، هغسی چغال.
 لکه د آسمان کت، چی د شپی پیداشی، د ورخی ورک شی.
 لکه د تبی دودی، نه مخ لری، نه شا.
 لکه زر، هغسی بی سور.
 لکه ژرنده، هغسی بی دوره.
 لکه شیخ چلی، په بناخ ناست بناخ و هي (ربی).
 لکه غر هغسی خناور.
 لکه غر هغسی کربوری.
 لکه غویبی چی سریبی واخیست، یا به دبوال رنگوی یا به جغ ماتوی.
 لکه کوتکی، دمور دمخه زغلی. (۱۱)

لکه لنده کراسته، کشیری پری کپری نه.
 لکه لبونی خپل خان ته خاندی.
 لکه لبونی له کوره، په سارا خوبین دی.
 لکه منخ، هغسی خپیره.
 لکه میندی، هغسی بی لونی.
 لکه مبرک په کورتو پسی مه زغله.
 لکه ورغومی، هومرد بی کومی.
 لکه لور، هغسی خور.
 لکه بخت، هغسی بی تخت.
 لکی بنه دی که پتی؟ ویل: پتی بنه دی.
 لم په دوو گوتو نه پتیری.
 لم خپرده وهی، خرکار پتیره.
 لنده کلونه، او برد بی پیغورونه.
 لنده لبسته، هری خواته کپری.
 لنده دمار سرده غزپده، پر منخ دودخایه شوله.
 لنده بی د او برد سره برابراود، د بیخه ووت.
 لوتیه په او ببو کبنی بردی، تپری.
 لوش له او ببو، نه بپری.
 لوش په خوب کریاس وینی.
 لوخی د کام نه نه غوبسته، سری بی په دریاب کبنی وچ شو.
 لور پر لوتیه تپرده کوی.

لور چی بنه شي، د مور کوشى يې په پنه بشي.

لور د موره بېلوي، تنگه بلا دد. (۱۱)

لور چي د مور د غېرى كايرى، نوم يې تنگه دد.

لور د لويه كور د غوايرد، كوچنى ته يې وركود.

لور پېرىردد، كور يې كېنىردد.

لور زېرول بنه دى، نه خوشى كېنىاستل.

لوري تاته وايم، مېرورى غور پېرى ونسىه.

لور وھه دورور دپاره، ويل كود د خدای دپاره.

لويه گوله بنه دد، چې دنس پېكېنى بنه دد.

لويه گوله ثواب لرى، چې دنس هم پېكېنى خير دى.

لوي مې كېرى، لوي يې را مه كېرى.

لوي يو خدای لرد بنايى.

لوي يې پر كور وايى كوچنى يې پر صحرا.

لوي د خدای په هيله، وروكى د لوي په هيله.

له آخرت نه، خوک راغلى دى.

له بازاره زد را غلم، له نرخه ته خبر يې!

له بازاره ووچه، له نرخه مه ووچه.

له بدو خخه يا غالي اوسمه، يالرى اوسمه.

له بدو سره چې اوسي، كه بد نه كېرى بد به يوسي.

له بله به خپل ته وزاري، له خپل به چاته وزاري.

له بې باکو مې خە باک شى، چې پردى كور بې اتاڭ شى.
 لە بې كارى نە، بېگارى بىنە دد.
 لە پلاڭى لاندى، اوپە مە تېرۇد.
 لە پلاڭنە بې، زوى غىت دى.
 لە پردى سەرى، گىلە نىشى.
 لە پردى زوپە، خېلە لور بىنە دد.
 لە پلىتى بىنەچى، لە تېبىلى دېوالە، لەلىپۇنى سېپى خەخە ئاخان زغۇرە.
 لە تېرۇورە مې زىد كېم دى.
 لە تىش قۇپىكە دود كىسە دارپىرى.
 لە تىاردى بې، مۇرى لويە دد.
 لە جاھى سرەچى واىيى، لەكە مېخ چې پە تېرە بىيائى.
 لە خزانى سرە مارۋى.
 لە خولى دې وئە، پەگىپوان دى نتۇئە.
 لە خىرە دې بىزازە، سېپى دې در كورپى كېد.
 لە خېرەمې دې توبە، سېپى دې در گۈزۈد.
 لە خوراڭ نەيې تىمە بىنە دد.
 لە خوند نە بې شخوند بىنە دد.
 لە خاشۇگونە سىنە جۈزپىرى.
 لە سختى مرگ نىشى.
 لە غەنم نە بې خلاصىرمۇ نە، لە بىنادى خەخە بې خېرىرمۇ نە.
 لە كلى ووئە، لە تىرخە مە ووئە.

له کندو خخه بی، موری لویه دد.
له کورد په سارا خوبن دی لهویشه په تala.
له کورد به درسره سم، نه تر گورد.
له کوم مبلمه نه چی خلاصیروی هغه ته دپر چبر خاند.
له کورد یولیپونی نه چپی ت قول.
له کورد بو لیپونی بس دی.
له کونله سرده چی هر شومره بنه کوی، دا پخوانی میره بادوی.
له ماره مار بچی زیری، له گوستنی لیکه.
له ما پاتی ؤ تاته، له تا پاتی ؤ ماته.
له ما پیدا شو، راته بلاشو.
له مرگه دی قربان شم، کباری دی په ما جوره دد.
له موره بی نمسی غتیه دد.
له موره که یویم، له کامه خو یو نه یم.
له لیپونی سپی خخه، هر شوک و بربری.
له ناکامه خلک هندو ته ماما وای.
له نیپدلي دبواله و پرده په کار دد.
له نشته نینی هم بسی دی.
له نیا نه بی لمسی غتی دی.
له ورخه تبری او به، ببرته نه راگرخی.
له وزگاری خخه، د کرو تو چیچل بنه دی.
له وری نه چودی غوایری.

له وپش نه یې په تالا خوبش بدی.

له هغې بلا نه چې خلاصی نه وی، دوده کرته په مخه ورڅه.

لیلی ته د مجنون په سترګه گوره!

للى د مخه، للى په پسې.

لېمځی هلته خرڅو چې پرې کښېنې.

لېونی په ژمی کښې فالوو ګواړی.

لېونی په څه خبر دی.

لېونی ته مه شه ورکړد، مه شه ځنې ګواړد.

لېونو سره چا کلې کور نه دی کړي.

لېو ډه په واژه خوله ونه کوي، ملک یې په پتیه خوله.

لېو ډه ته یې نصحيت وکړ، په هغه ورځ یې شل و داړل.

لېو ډه ته یې نصیحت کاوه، ویل: غیلی لري ولاړي.

(((* * * * *)))

(م)

ما پر آسمان غوبنستی، خدای پر خمکه را کری.

ما پور غوبنسته، تانور غوبنسته.

ما ته بی که، چغکه بی مه بوله.

ما چی ته لالا بللی، ما ویل ته به تا تکی به گوته را و کاری.

ما دپرش روزی، د اختر د پاره نیولی.

مار چی لنلی شی، دو سرده خولی اچوی.

مار چی غار له ورشی، نو سمیری.

مار چی دی و خوری مار دی، شرمبکی د نانسور داغ دی.

مار دشینشوبی بد راتله، شینشوبی د غار په خوله کنی.

ورته شین دی.

مار که او برد دی، سمساره پری سور ورده ده.

مار او ری، مار خورلی.

مار چبچلی، له پری و پریزی.

مار دی لنی کر، مه دی نه کر.

مار خونه بی، چی خاوری به خوری.

مار ته کتی نه شم، ورزی ته بی ورکوی نه شم.

ما کور، مرگی راخپور کر.

ما که ور غونی په کار در لودای، دادی کتبوی د کی وی.

ملکی په مشرو کشر پوری اید نه لری.
 مالا جورولی، لالا غزولی.
 مال په دهقان سپاره، دهقان په خدای.
 مال په مال پسی خی.
 مال چې خاوند ته نهوي، حرام دی.
 مال یو خای، ایمان سل خایه.
 مانا نگه خواره، بچې مې پلاو خواره.
 ماما خان گروي دخور بی تمه کېږي.
 مامو ته، بیا دی موته.
 ما ویل چې زمان شته، ددی خیالي خولا نشته.
 ماهې ویل ما به خبزې کړې واي، مګر خوله مې د او بود که دد.
 ماهې چې نه نیسي، نو بې تر لکي نیسه.
 ما ولیولی کلاته، ته لارې مشغولا ته.
 مچ نور خه نه کوي، خپله خوابدوي.
 مچی په لوی لاس مه بونیوه.
 مئکه هغه سوئې چې اور پرې بلېږي.
 مئکه مور دد، زر زېروي.
 مخامن روی ته خوک نه وايې چې روی.
 مخ کښې څه، خوب سرته هم گورد.
 مردار زروکې اور نه اخلي.
 مرگ او خوب، یوشې دی.

مرگ په ماره نس بنه دی.

مرگ په ڏول او سورنی نه رائخی.

مرگ ته ٿوان او زور یوشی دی.

مرگ حق دی، گور او کفن په شک کتبی دی.

مرگ حق، میراث حلال.

مرگ د ٿوپیک بنه دی، نه دتلتك.

مرگ د مرض زوی دی.

مرگی د او بلو وار دی، نن پر ما سبا په تادی.

مرگی نژدی انڊپینپی لری.

مرغان هغه سره کتبپنی، چي بنی سره ورته وي.

مرغی چي په بوئی ننوزی، ئای ورکوی.

مرور دوی برخی لری.

مربي په مستو، مست وی.

مربي ته بی ويل مربيه، ده و ڙل، سا وو ته بی ويل مربيه، ده و خندل.

مربي ته بی ويل چي رادي نيسیم؛ ويل: ستا اختيار دی، ويل تبستی

خو به نه! ويل: زما اختيار دی.

مربي غوندي پي گتھ، سا وو غوندي پي ٿتھ.

مرانه د مير و جوهر دی.

مرونہ بی په خولو گتھی، اسونه بی په سو گتھی.

مرونہ مری، نومونه بی پاتيری.

میری به ڏپر شه و ای، که بی خوک و منی.

مېرى پەزىرا، نە ژوندى كېرى.

مېرى ئۇ، وېرى يې نەؤ.

مېر اور پوکوى.

مېرى اېرى، مەشىندا.

مېرى خوك پەلغىتە نەوھى.

مېرى تەشىپە او ورخ يوددى.

مېرى نارى وھى، چې مۇنۇر مېرى بىو، يادسووبىو، يادسىر و ملىپرو
لە مېرانى مۇندلى دد.

مۇزدور چې لە كال نە تېرىشى، د كالە واكدارشى.

مۇزدور چې نور كارونەللىرى، وربە پورى كوى.

مۇز يې بىنە دد، راتلە يې.

مۇزى تا و كېرى گېدەرى، ھەمبىشە دې شۇنلىقى غوردى.

مېرى كانو گىينىڭگەرى جور كىر، ويل يې دېشى پە غاىدە كېنىپى
بە يې خوك اچوى.

مېرىك پە غار نە شو ننوتلای، چىچ يې پەلكى پورى غوتە كە.

مېرىك چې كور پە ژىننە كېنىپى لرى، خەغم لرى.

مېرىكە خاورى كىينە، خاورى دې پە كوتە.

مسافر لە خىرە پۇنىتە، لە شپۇ يې مە پۇنىتە.

مسافرى، اوام سىرى پخوى.

مىستى د غلىسىنى، بانە بنگ دى.

مسجد د خوب خاي نەدى.

مسجد که ونیری، محراب بی پرخای وی.

مشر مشرد برحه لری، کشر کشد.

مشر د مشر خای لری، کشر د کشیر.

مشر د کشر پل دی.

مغزی زمریان ماتوی، غوبنی گیدران خوری.

ملا خنگله ته نه خنی، مبلو هواری ته نه رائخی.

ملا هم پاک، مساواک بی هم پاک.

ملا بانگ او چرگ بانگ فرق لری.

ملا لور نه خرخوی، هسپ بی سر لوروی.

ملا ملا تلبردی، یو ملگری می بردی.

ملا می کری، د خپل خان بلا می کری.

من خورم، سیر گنم، بی بی اوسم که درخم.

منیبی به لالا و هی، مری به عبدالله و هی.

منکر نر دی، قایل خر دی.

منگی هرده ورع نه ماتیری.

منگی کله کله ماتیری.

موچی د نورو خپلی گندی، مگر خپلی بی خیری پسیری وی.

مور چی بی متکی وی، لور بی اشوکی وی.

مور و پلار چی زاردهشی، لهشکرو لا خواره شی.

مور و پلار بی پر قاضی، هلکان بی پر بازی.

مور نه ده میرداده، رانه کنبلی بی چارده.

موریبی په کلی شلومبی غواړی، لوریبی په نیم من کوچو
سر، نه غوروی.

موری په بدرااضی.

موریبی پیدا نه وه، لوریبی پر بام گرزویده.
مور نه میره کېږي.

موریبی چې درخانی وی، لوربې بی پاپېږی وی.
مور بزرگ دې پر کور مېلمه مه شه.

مور شوم په زردکو، بیا به نه ځم زېړانوته.
مور د وړی د حاله څه خبر دی.

مور تول د بیود لاس گوتی یو.

موزی لایق دی د شیری، کز بره مه پرې اغوندی.
مه چاته څه ورکوه، مه د چازره بدوه.

مه خورد هغه کراړه، چې پرې نیسي دی تر غاړه.

مه خوشال وای، مه ختک وای، مسلی وای خو ځوانی وای.

مه دasic خورد شه، چې خوک دې و خوری، مه دasic تریخ شه، چې
خوک دې و غورخوی.

مه د چا دارا پاته کېږي، مه مې چاته پاتې کړي.
مه غوندی تشوه، مه وړی ژروه.

مه کړل کړه مه ربیل کړه، توری خنې اړویل کړه.

مه کړه هغه چار، چې نه دې مور کړی وی نه پلار.

مه کړه دروېشه، پر تابه درشی پس و پېشه.

مه وایه پرما، چی دریه شی پرتا.
 مه کوه په چا، چی و بشی په تا.
 میاشت د لومری ورخی معلوم میری.
 میا خبیل که بنه خوانان وای، خپلی میری به پی میری کری وای.
 میراث دی هغه ته پاته شه، چی هم یی خوری، هم پری ژاری.
 میراث خور بنه دی، که اموخته خور.
 میره می نه لیده، تر مور مینه.
 میره ته گوره، برخی و بشه.
 میره له خندا موندلی ده.
 میرونه که شه نه دی، له خدایه لری نه دی.
 میره خه و هلی خه پوری و هلی.
 میره ته مه وایه چی میره گیه.
 میره یا نیکنام، یا بدنام.
 میره میر که، میرانه یی مه ور کوه.
 میره چا په خواری نه دی کولی.
 میره مرداره، پور پر غاره.
 میره که چنگره شی، هم دوری ورته هیله ده.
 میره دی په لیوه و سپارله.
 میره ته چی خدای په قهرشی، نو وزرونه و کری.
 میره ترخان لوی بار وری.
 میره پیرانگان ماتوی، غوښې گبدران خوری.

مېښې په خوب کښې تاپوگان وېنى.

مېلمه په ننگ بنه اېسى، کور به په ست.

مېلمه به دی شم، مګر نه په مې باروی، نه به مې بندی کوي.

مېلمه خپل نصیب خوری.

مېلمه شېرلى بنه دی، نه په گېپ، نهار.

مېن يم، مګر ئان سیند ته نه اچوم.

مېنځه چې توده شى، هلتە بىدە شى.

(ن)

نا بلده غل، کادانه وهى.

نا بلده غل، په بوسا په نتوئى.

نا پوه يې دومره په بل نه کوي، لکه په ئان.

نا پوه يې په سلو کلو گتى، په يودورخ يې باپلى.

نا تارچې خپل خښتن را و نه گرزوی، نور يې نه را گرزوی.

نا خبره د مرکې لپوهدى.

نا دار پور وړى، چانه دی وژلى.

نا راسته سېرى، په وچه ځمکه بنسوېرى.

نا دیده تلتک نه درلود، چې پیدا يې کې ترغرمې پکښې پروتؤ.

نا سته بسخه کار کوي، ولاړه بسخه خار کوي.

نا اوی هى لري، خو په زرده کښې گورى ماتوي.

ناوی تللى په خرى ورا بې پنده په نغرى.
 ناوی په پسول بنه ايسى، پاچا په خول.
 نجل به هلتە نجل شى، چى په خنو په اور بل شى.
 نر پسە د حلاللو د پاره دى.
 نرخ تە گورد، گولى وەه.
 نر زوى پد ورنى كىبى معلومىرى.
 نر دې مرد، نر دې زېرىه.
 نرمه غاپە، تورەم نە غوشۇ.
 نشته د اسى لورى، چى و تېتى كمزورى.
 نصىب كتە كېي خردى.
 نصىب لە ما هم گېندي دى.
 نعمت پس لە زوالە معلومىرى.
 نغرى لە دېئىنە دك بىنە دى، نە لە دوستە خالى.
 نغرى د كەھول، مشردى.
 نكىرىئى چى ترا ختر تېرىشى، نو بې پر دبوا لە و تې.
 نن دې خاطر، سبا دې د ملاتىير.
 نن پر ما، سبا پر تا.
 ننه واتى پر خە وى، كە بې خە.
 ننگ د كور پە مىر و كېرى.
 ننگ لە مىر و لار، شرم لەارتىنۇ.
 ننگ لە گور ستانە پا خىدلى دى.

ننگرها ر نیم نهار.
 نور جور، کار ته نا جور.
 نور یو منزل کوی، سپی دود منزله کوی.
 نور یی تر مزیدو خوری، ختیو یی تر لیدو خوری.
 نوک او اوری، نه سرہ بپلیری.
 نوم بی لور، کور یی د گر.
 نوم بد، گربوان خیری.
 نوم دنامه نه پری کیری.
 نوم یی خان، کور یی وران.
 نولس شل کبدی نه، او بیرا اخستی نه.
 نه اوی، نه گوری، سر پت بدلي بولی.
 نه به کانی پوست شی، نه به غلیم دوست شی.
 نه بمتل داسره او بیان وی، نه به تل داناصر خان وی.
 نه پوهیرم چی ور تنگ شو یا خرغیت شو.
 نه تا خه رانه کسبنبوود، نه ما خه پکنی پرسنبوود.
 نه جغ کوم نه سپارده، خدای بی را کی پر تیاره.
 نه چا لیدلی، نه باد و هلی.
 نه خروهله، نه لبته ماته.
 نه خرمیر کپده، نه سپی خنی ته.
 نه خورلی نه چبلی، پستورگی درد نبولی.

نہ د بی مالگی خورو مزه شته، نہ د پردی زویه گیله شته.
نہ د چا کور، نہ د چا کلی.

نہ د بنه حاله الواته، نہ د بد حاله مرگ.

نہ د تینگی دوپشنو دی، نہ د سستی دنیوو.

نہ دلی شوم، نہ هوری، تر منع شوم خاوری ایری.
نہ د هرو د ژرا دی، نہ د ژوندو د دلاسا.

نہ دی پاتی خورم، نہ دی سری چلوم.

نہ دی غیلی پیایم، نہ دی گاپی ختم.

نہ دی وی هغه غوری، چې ویبی نه خوری سیری.

نہ دی کورت خورم نه غوری، نہ دی سوک خورم نه سوتعی.
نہ زما پلارستا تریور دی، نه زما پلارستا مزدور دی.

نہ سیخ سوی، نہ کباب.

نہ شرم نه حیا، لعنت پر بی حیا.

نہ.... کوی، نہ دلار وزی.

نہ کرم، نہ ربم، توری ختی ایوم.

نہ کم نه کمتر، سلامت دغوایی سر.

نہ کورورک، نہ دود ورک.

نہ گنلدم چوتعی، بیزاره بیم د گنی.

نہ له پیره حیا لری، نه له میره.

نہ ملا شوی نه امی شوی، د پلار مینه دی ورکه کرہ، چرسی شوی.

نہ می و خوره نه پری مور شوم، سلا بلا په تور شوم.

نه بې تر خولې شود، نه بې تر نسه.

نه بې خورې، نه بې خورنلی ته ورکوې.

نیت سم نیسه، اول بې پر دېمن نیسە.

نیت مې وتاره په پېرې، مانو، گېت وھل په کلې.

نیستى د مېرو قدر کموې.

نېک بخت بې په بل وینې، کم بخت بې په ئاخان.

نېک عمل به دې سلطان کېرى، بد عمل به دې په ئاخان پورې
حیران کېرى.

نېک عمل به دې پاچا کېرى، بد عمل به دې رسوا کېرى.

نیکى لە دېمن سرە کوھ، چې تور لیمە بې ووئى.

نیمه دودى، دکوتى پاي.

(و)

واده اسانەدی، تېک تۈك بې گران دى.

واده پەساز بىنەبىنگارى، مېرى پەویر.

واده تەمەوايىه، وادە گىيە.

واده د نەستنې، كرياب دى.

واده د اللەداد، پېكىنى غورئى مولا داد.

واده دى د پىرى، پېكىنى غورئى لېونى.

واړه تشي شلومبې شاربى، خبر نه شود لە مطلبې.

وابىكى پېرنى ئاخى شلىپرى.

وابنه دسمی خوری، هوا دغرد لری.
 واک ستادی اکا خبلی، اوں که غوا بیایی که غبلی.
 ویاسه پسی، و خوره پتاسی.
 و به دی پونتم، واکدار به دی نه کرم.
 و تلی بنه دی، که تریلی.
 و جنگ ته یوه لوپشت دمخه گبدل، د سلو کلو لار ده.
 و وج اووره پر دبوال نه نبیلی.
 و خت چی د بربی شی، هر گیدر زمری شی.
 و خت چی د ختمی شی، د بیتم پز وینی شی.
 و خت سره زر دی.
 و خوره گل بخور، چی دی وشی میراث خور.
 و رانول اسان دی، خو جورول ڈبر گران دی.
 و دع یې چې برابرہ شی، چراغ یې په او بوب کنې بیلپوری.
 و رغستلی، له منخه وتلی دی.
 و رکره په لاس، گرزد په پنسو.
 و رکه کې نیستی، سری باسی له سیالی.
 و رور چې هر خومرد بدشی، د میرې له زویه بنه دی.
 و رور چې ننگیالی شی، دخور پر سرتیکری شی.
 و رور چې سپورشی، د خپل کور شی.
 و رور دی وی، پر لاهور دی وی.
 و زور دی وی، د میرې دی وی.

و دو نو جنگ و کر، سادگانو باور.

ور وستیه عقله، چی یومبی وای.

وروری خوری به کوو، حساب تر منخه.

وروری بی مه و هه په توره، خور بی ناسته ده حضوره.

وروری بی کسه، خور بی نسه.

وروری بی گوره، خور بی غواره.

وروری بی ورور ته نه گتی، شریک ته گتی.

ور بنس که زا زد شی، د خره کسته لانه شی.

ور بنداری خواره به دی غواړم، ته د ورور د مرگه.

و پی نه ول لری نه ولی، چی مبرمن نه وي ناولی.

و دو کی د بنسن، د اور ب خر کی دی.

و ور د بنسن، لوی و گنہ.

و زد چی په میند شی، هفه لا لویه فتنه شی.

و زد ننوزه، د جنگی لالا و اد دی.

و زد ننوزه، ور سک خوره لبمه دی و زد.

و زد د شپون د پاره نه ده، شپون دوزی د پاره دی.

و زی و زی پی خوبه را کی، خو له پچو ڈکی.

و زا زد چی و خاندی.

و زدی په خوب، د ستر خان وینی.

و زدی پیشو، د زمری سرد جنگی بزی.

و زدی ته پا خه تپیر بنه دی، نه سپین زر.

وری ته چاویل: خلور خلور خوکیری؟ ویل بی: اته ڈودی.
وری ته د پانگ پوست سنگکی ڈوڈی بنکاری.

وری سترگی خدای نه مروی.
وری ڈوڈی تپهار اوری.

وری د ملغلو همیانی پیدا کرہ، د نینو گومان بی پری و کرہ.
وری سترگی، نه مربی.
وری نس، بلا دد.

وری لرہ نیمه گولہ هم غنیمه دی.
وری نه یم، قدر غواړم.

وسله هغه دد، چې په لاس درغله.
وسله که سل کاله بار دد، په سخته ورخ په کار دد.
وطن په دوو سترگو خپل دی، په دوو پردي.
و عاقل ته اشاره دی، کم عقل ته کوتک.
و گتیه، پیل و خوره.

و گوره سری، تری لاندی واچوہ کالی.
ولاری او به، ژر ژربی.
ومې بله، و مې تله.

و مه خوری هغه غوری، چې و باسی مرغیری.
ونه چې زرہ شی، د هری بلا پری شپه شی.
و هم دی چېری، ډب دی چېری خېری.
و یشلی ورور، تریور دی.

ویل دی بنه، کول دی بد.
 ویل شته دی، عمل نشته.
 ویل، لکی بنه دی، که پتی؟ ویل پتی.
 ویلنی می د ویالی تر غارپی بد ایسی، په کور کنپی را ته شین شو.
 ویی واهه په سر، ویی چاودی تلی.

(ه)

هلو په پیوند، جلا کپری.
 هلو عمر بی مه حسابو، حال ته یی گوره.
 هر چا ته خپل وطن کشمیر دی.
 هر چا ته خپل مزی مرغلین بنکاری.
 هر چا ته خپل زوی شهزاده دی.
 هر چپری چی بنه، هلتہ دی شپه.
 هر چپری اور بل، کتیوی باندی.
 هر چپری چی خورپی، هلتہ به مرپی.
 هر خوک له ظانه خوبن، په نیره ببا بنگن.
 هر خوک پوهیری، چی غواتوره، شیدی یی سپینی.
 هر خوک چی وزگارشی، یا غل شی یا بیمارشی.
 هر خوچی هوپیار یی، نادان لا پوبنته.
 هر خه چی در ته وايم، ته خپله عرکه شارپی.
 هر خه می دبل خوبن دی، عقل می خپل خوبن دی.

هر سری خپل غم ژاری، نه چې د بل غم.

هر سری تر خپلی مدعای پوری یار دی.

هر سور بیری، ملا شاه گل نه وی.

هر شی چې غبرگشی، لنگیری، خبره چې غبرگه شی او بزدیری.

هر نوی قدر لری، بی له مرگه.

هر مرغه، خپله بی خاله خبر نه دی بود بل له حاله.

هر مرغه چې دانه اخلى، خنگونه بی زبردی.

هر بیو پر خپله تیکی لور اروی.

هستی کوی مستی، نیستی کوی سستی.

هسي مه کوه انسانه، چې زوی گران کې، لور ارزانه.

هغه بنده به شه کړی، چې خدای بی زبرمه نه کړی.

هغه آشن، هغه کاسه.

هغه چرگه مړه شود، چې برگې هګی به بی اچولې.

هغه چې الوئی، تولی چوغنکی دی.

هغه خور دی ارمان نه کړی، په دورونو بی واده کړی.

هغه درک، هغه خرک.

هغه سری نه دی، چې له خانه خبر نه دی.

هغه سپی دې خوری، چې پیشني دې.

هغه شپی لاری، چې ما او تابه کړی کرواری.

هغه چې نن غراث کړی، نه بی خپل، نه بی خپلواں کړی.

هغه چې کار په عقل کېږي، زور ورته عاجز دی.

هغه ورئي لاري، چي دي لو کاوه په ولاري.

هله به دې زده شي، چي دخوار په حال دې شپه شي.

هله به دې زده شي، چي په ادرگ بدرگ دې شپه شي.

هله ئه، چي قدر دې كېرى.

هله به ئارېرم، چي له کاره وزگارېرم.

هله به خبرشي، چي تاروجبي لهورشي.

هم اوړه پيني، هم اور پو کي.

هم بوره، هم بدنامه.

هم ودېرى، هم رقصېرى.

هم درڅخه مرم، هم درېسى مرم.

هم د سين داغاره پياپي، هم هغه غاره.

هم يې پرميغ وهى، هم يې پر نال.

هم يې سکنى، هم يې رغوي.

هم يې کري، هم يې ربې.

هندو پېسى گنې، پېښتون قېصى گنې.

هندو خه و هلې، خه سر تور کړي.

هندو بې گوري نهوي.

هندو زور شو، مسلمان نه شو.

هندو گوري په خوب ويني.

هندو ستېرى، ى ناراضه.

هندو مې پک نه دې ليدلې.

هوده دشمنیکی نه لری، لاس بنامد ته اچوی.

هوره می خویلی ده، په څان می ازمویلی ده.

هوسی پخواهم دغرووه، مگر چې ګینګری بې تر غاړه شول
دغرو خوکو ته وخته.

هوسی هسی هم ترنده وه، چې ګینګری ورته واچاوه، لا ترنده شوه.

هوسی هوا دغرووهی، واښه د سیمې خوری.

هوبنیاران، زهر د تریاکو په ګومان خوری.

هوبنیار ته اشاره ده، ناپوه ته ډنډه.

هوبنیار نه غوزارېږي، چې غوزار شی، غبرګ غاشونه بې وځی.

هوبنیار مرغه په دوو لومو بندېږي.

همسایه غل مه بوله، خپل کور دې ساته.

همیوری ژاړی، هم وراری.

هېشوک نه واېېي چې زما د غړکې خوند بددي.

(((((* * * *))))

(۵)

* یا انا و هي، یا عير کي خبری.
 یا بر چمر کندي دی، یا کافر دليکندي دی.
 یا به تخت، یا به تخته شی.
 یا به تخت وی، یا تابوت.
 یا به کولاله و نيسی، یا به مالداره و نيسی.
 یا به بی کولاله کری، یا به بی مالداره کری.
 یا به هی په ساروان وی، یا په کاروان.
 یاد به دی زه کرم، مور به دی خدای کا.
 پا د چا و دی پسپی ثراوی یا د کوندی بسخی.
 یا د چلم سر، یا د پلاو بیخ.
 یا د خدای قدرت دی، یا د مسی و غیرت دی.
 یا د مور تی دی، یاد چلم نی.
 یاد می ته که، مور به می خدای.
 یارانه، ڈوبه جاله.
 یار تر کوشی تبر که، رنگ یی هبر که.
 یار تر ما پوری رنگ ژپری بنه دی، نه زه تر باره.
 یار چی خایبی شی، رنگ دی ورک شی.

یار میلی لره دی، دوست تنگی لره دی.
 یار دیار دپاره خوری دغوایی غوبشی.
 یاری چی په شوتالو شوه، نو و نه شوه.
 یا لویو کورو ته ورخه، با لویو غرو ته.
 یا مر، یا مور، یاجگ پرغوایی سپور.
 یا می ابا بوله، یا کتیوه ماتوم.
 یا نه کوی، یاد خره کوی.
 یا نه خم، یا مندی و هم.
 یا نیک پلو، یا نیک جلو.
 یا وور پوینته، یا زور.
 یا وینه ژاری، یا مینه.
 یا یار شه، یا بیزار شه.
 یشیم ته بیو نس مستی هم پسرلی دی.
 پتیم په ژرا عادت دی.
 بیخ دی تنه کار دی، زور میوه پکار دی، خوان میوه ناتاردی.
 یَرَحَمَكَ اللَّهُ، هم ئای لری.
 بیوه سمي ته نه راتله او ملا غره ته نه ته.
 یو انار او سل بیمار.
 یو بھلول یو یی کند، یو یی کچکول.
 یوه بلا بلی ته وایی چی ابُو.
 یو به مر نه شی، بل به مور نه شی.

یو پتی شپشته بی و خوری، وایی دالا میوه.

یو په او بشکوژاری، بل په و بینو و رسه زاری.

یو په ست بنه ایسی، بل په پت.

یو په سله، سله په هیچ.

یو تنها به دی سفروی، یا به غم یا به اختروی.

یو تک دی دارو نشته، پرخان دی غومباره نوم ایتبی دی.

بو شه زه لنده بیم، یو خه می دبنی گودی او برد دی.

یو خان شرمومی، بل قام.

یود لوری میر کپده، بل بی سرته پراتی کتلی.

پو دبگی، تهول کندی.

یوزوی، نهزوی.

یوسر، نهسر.

یو بنار او دوه نرخه.

یو کار و کره، چی سل و ارزی.

یولاس دی خدای هغه بل ته نه ایروی.

یولاس په چاره، بل خواره.

یولمونع په هفته کنی، هغه هم په ما مته کننی.

یوموتی دی او ره نشته، سله دی تنرونه دی.

یو نس، دوه منته.

یو نوکی غیرت، ترسلو میرو بنه وی.

یو وار بی شل کره، بیا بی په جوال کنی و اچوه.

یو وار چي زورشی، بیا خدای خبر چی جورشی.

یو ولیی مریبی دی یم، بل دی فکر و کپری چی په خومی اخستی دی.

بووابی مریبی دی یم، بل یم نو په بازار نه خرخوی.

یو وار مرگی وای، خو بیا لپدہ وای.

یوہ پر تناوه خوری، یوہ پر زنگانه خوری یوہ چی کنیتی بیا هله

خوری، دا خواره نو شه خوری؟

یوہ چاره چی دوی کی، دا چاره به په پری کی.

یوہ کور خرخاوه، بل په پور غوبتنه.

یوہ دره اور نه کا، دوہ بنی کور.

یوہ رینتیا رینتیا ویل، په سمه کنیتی بی خای نهؤ.

یوہ ژرنده ختله، بل یم لکی ختله.

یوہ سترگه پر دین، یوہ پر دنیا.

یوہ شپه د مرد مبیره سره هم تهیری.

یوہ غونلی، که هواره شی، دبر خندکونه به ډک شی.

یوہ کوه، یوہ اوره.

یوہ لوپشت ناوکی، دوی لوپشتی بی کوشی.

یوہ میرو بنه ترسلو کونلیو بنه ده.

یو، منه واچوه، تربلی بیا خدای.

یوہ کله دبلی زره کاری.

یو بی خوری، بل ورته مری.

یو بی واھه، بل پری په نازنده.

یو یی گتی، سل یی ختی.

یو یی زنده ماتوی، بل یی پارچاو اهوی.

یو یی بر وهی، بل یی ریبی.

یو یی سروهی، بل یی پلی.

یو یی بزی پیاپی، بل یی گاری ختی.

یو یی بلا بلی بلا ته ویل: اوخ.

یو یی دغمه ژول، بلی له خوشالی، ورپوری خندل.

یو یی پنی و بلی ته، ویل نه خم.

یو یی ناوی اینگی کاوه، بنه یی زگیروی کاوه.

یه باشد یه وی، هو باشد هو!

بنی می خودی، سری وینی تری تلی

*****

*****

*****

****

***

*